

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

DÍTĚ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Autor práce: Karel Pinker, DiS

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2022

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Karel Pinker, DiS
Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: Příbram

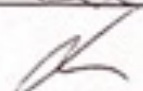
Název bakalářské práce: Dítě jako oběť domácího násilí

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Child as a Victim of Domestic Violence

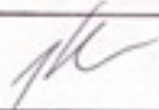
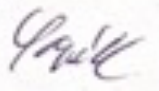

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Mgr. Milan Kocík, MBA
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): říjen, 2021

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je formou širší teoretické analýzy demonstrovat legitimní postup organizací v ČR a na území Spolkové Republiky Německo, jenž nabízí pomoc obětem domácího násilí se zaměřením na nezletilé osoby. Vedlejším cílem bakalářské práce je formou užší empirické komparace objasnit postup tuzemských organizací např. PČR, OSPOD, BKB a zahraniční organizace Bundesministerium für Familien Senioren Frauen und Jugend vyústující možný návrh řešení a postupů, které by mohly pomoci dané problematice a dosáhnout tak jistého progresu v této oblasti.

Student: Karel Pinker, DiS	6.12.2021	
Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík, MBA	6.12.2021	

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	24.1.2022	
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	26.1.2022	
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	31.1.2022	

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Milanu Kocíkovi, MBA za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Rovněž bych chtěl poděkovat mé rodině a blízkým, jenž mi byli podporou po celou dobu mého studia.

ABSTRAKT

PINKER, K. *Dítě jako oběť domácího násilí: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2022. 91 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Milan Kocík, MBA.

Klíčová slova: domácí násilí, rodina, dítě, ohrožená osoba, násilná osoba, tuzemské organizace, zahraniční organizace, kazuistika, COVID-19.

Bakalářská práce se zabývá tématem dítě jako oběť domácího násilí. Charakterizuje jeho specifické znaky, formy a konkrétní fáze cyklu. Zaměřuje se na domácí násilí páchané na dětech a na domácí násilí páchané během epidemie COVID-19. Dále věnuje pozornost aktérům domácího násilí, syndromu CAN a jeho nejružnějším formám. Charakterizuje tuzemské a zahraniční organizace zabývající se domácím násilím a jejich projekty. Rovněž obsahuje tři reálné kazuistiky, které vypovídají o závažnosti domácího násilí. Výstupem je komparace kvality postupu tuzemské a zahraniční organizace v dané problematice.

ABSTRACT

PINKER, K. *Child as a Victim of Domestic Violence: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2022. 91 p. Supervisor: Mgr. Milan Kocík, MBA.

Key words: domestic violence, family, child, endangered person, violent person, domestic organizations, foreign organizations, case report, COVID-19.

The bachelor thesis focuses on the topic of the child as a victim of domestic violence. It consists of characteristics, its specific features, forms, and individual phases of the cycle. Its primary focus is on domestic violence against children and domestic violence during the COVID-19 epidemic, furthermore, pays attention to the actors of domestic violence, CAN syndrome, and its various forms. In addition, characterizes domestic and foreign organizations dealing with domestic violence and their projects. It also acquaints the reader with three actual case reports from victims themselves, that testify to the seriousness of domestic violence. The output compares the quality of the procedure of domestic and foreign organizations in given issue.

Obsah

Úvod	10
1 Cíle a metodika bakalářské práce	11
2 Domácí násilí obecně.....	12
2.1 Výklad pojmu domácího násilí	12
2.2 Znaky domácího násilí.....	13
2.2.1 Opakování a dlouhodobost	14
2.2.2 Eskalace	14
2.2.3 Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí	14
2.2.4 Nevěřejnost	15
3 Formy domácího násilí	16
3.1 Fyzické domácí násilí	17
3.2 Psychické domácí násilí.....	17
3.3 Emocionální domácí násilí.....	18
3.4 Sociální domácí násilí.....	19
3.5 Ekonomické domácí násilí.....	19
3.6 Sexuální domácí násilí	20
3.7 Cyklus domácího násilí.....	20
3.7.1 Fáze napětí	21
3.7.2 Fáze násilí	22
3.7.3 Fáze usmíření.....	22
3.7.4 Fáze klidu.....	22
4 Aktéři domácího násilí.....	24
4.1 Ohrožená osoba.....	24
4.1.1 Ženy jako ohrožené osoby domácím násilím	25
4.1.2 Děti jako ohrožené osoby domácím násilím.....	26
4.1.3 Senioři jako ohrožené osoby domácím násilím	26
4.1.4 Muži jako ohrožené osoby domácím násilím	27

4.1.5	Zdravotně postižení jako ohrožené osoby domácím násilím.....	28
4.2	Násilná osoba.....	28
4.2.1	Muži jako násilné osoby	31
4.2.2	Ženy jako násilné osoby	32
5	Syndrom CAN	34
5.1	Definice a charakteristika syndromu CAN.....	34
5.2	Formy syndromu CAN	35
5.2.1	Fyzické týrání	35
5.2.2	Psychické týrání.....	36
5.2.3	Sexuální zneužívání	38
5.2.4	Zanedbávání.....	39
5.2.5	Systémové týrání (druhotné ponižování).....	40
5.2.6	Sekundární viktimizace.....	41
5.2.7	Münchhausenův syndrom by Proxy	42
5.2.8	Šikanování	42
5.2.9	Organizované zneužívání.....	43
5.2.10	Rituální zneužívání	43
5.2.11	Sexuální turismus.....	45
6	Domácí násilí páchané na dětech.....	46
6.1	Dítě jako primární oběť domácího násilí.....	47
6.2	Dítě jako sekundární oběť domácího násilí	47
7	Domácí násilí páchané během epidemie COVID-19.....	49
7.1	Statistická data domácího násilí během epidemie COVID-19	51
8	Organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí	53
8.1	Tuzemské organizace (ČR).....	54
8.1.1	Bílý kruh bezpečí	54
8.1.2	Orgán sociálně-právní ochrany dětí.....	55
8.1.3	Policie České republiky	56

8.1.4	Intervenční centra	56
8.2	Zahraniční organizace (SRN)	57
8.2.1	Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend.....	57
8.2.2	Bundespolizei	60
9	Metodika praktické části.....	62
9.1	Komparace tuzemských a zahraničních organizací.....	62
9.1.1	Tuzemské organizace.....	63
9.1.2	Zahraniční organizace.....	65
9.2	Kazuistika domácího násilí páchaného na dítěti.....	67
	Závěr	71
	Seznam použitých zdrojů.....	73
	Seznam zkratk	78
	Seznam obrázků.....	79
	Přílohy.....	80

Úvod

Bakalářskou práci na téma „Dítě jako oběť domácího násilí“ si autor vybral, neboť ho v poslední době zaujaly mediální zprávy a informace z publikací týkající se této závažné problematiky, která se v současné době rozšiřuje do povědomí lidí čím dál víc a častěji. Problematiku domácího násilí by určitě neměl nikdo brát na lehkou váhu a rozhodně by neměla být společností opomíjena.

Domácí násilí v mezilidských vztazích totiž nemusí být na první pohled zcela zjevné. Dokonce i v případech, kdy je domácí násilí nezpochybnitelné a prokazatelné, nemusí být jednoduché, jak pro oběť, tak pro případného svědka či svědky, se s takovou situací vyrovnat a začít konat. Obzvláště, když není veřejnost dostatečně informována, jak v tomto případě postupovat a kde hledat pomoc.

V teoretické části autor seznámí veřejnost s charakteristikou pojmu domácího násilí, zaměří se na jeho specifické znaky a také poukáže na jeho jednotlivé formy. Zaměří se na profil ohrožené osoby a profil násilné osoby, vymezí podrobně tyto důležité role v případě domácího násilí a pokusí se najít odpověď na to, co podněcuje agresora k jeho násilnému chování a co je naopak typické pro chování oběti. Rovněž autor seznámí čtenáře s vývojem tohoto fenoménu během epidemie COVID-19 pomocí statistických dat. Úkolem poslední kapitoly teoretické části této práce bude shrnutí nepostradatelných organizací, na které se může jak oběť, tak veřejnost v případě potřeby obrátit.

V praktické části se autor bude věnovat kazuistice domácího násilí u konkrétních případech. Dále porovná tuzemské a zahraniční organizace, které se věnují pomoci obětem domácího násilí, tj. zda jsou postupy těchto organizací srovnatelné a v čem by se, popřípadě mohly zdokonalit.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Domácí násilí má poměrně mnoho forem a mnohdy je velmi složité stanovit jasnou hranici, kdy se skutečně jedná o projevy domácího násilí a kdy nikoliv. Z velké části se obětí domácího násilí stávají právě děti, jež jsou druhou nejrizikovější skupinou domácího násilí. Proto se autor zaměří převážně na tuto problematickou skupinu.

Cílem bakalářské práce je formou širší teoretické analýzy demonstrovat legitimní postup organizací v ČR a na území Spolkové Republiky Německo, jež nabízí pomoc obětem domácího násilí se zaměřením na nezletilé osoby. Vedlejším cílem bakalářské práce je formou užší empirické komparace objasnit postup tuzemských organizací např. PČR, OSPOD, BKB a zahraniční organizace Bundesministerium für Familien, Senioren, Frauen und Jugend vyústující možný návrh řešení a postupů, které by mohly pomoci dané problematice a dosáhnout tak jistého progresu v této oblasti.

V teoretické části bakalářské práce autor definuje základní pojmy vybrané problematiky pomocí literární rešerše, seznamuje čtenáře s jednotlivými organizacemi v ČR a na území Spolkové Republiky Německo a legislativními dokumenty, které zakotvují tyto organizace a upravují jejich činnost. Tato část bude také obsahovat statistická data o situaci domácího násilí během epidemie COVID-19 a sociokulturní dopady tohoto fenoménu na rodiny

V praktické části bakalářské práce bude provedena komparativní analýza postupu tuzemské a zahraniční organizace v dané problematice, včetně obsahové analýzy legislativních dokumentů. Autor zde využije také obsahovou analýzu dokumentů získaných od PČR a jiných neziskových organizací. Na závěr této části autor navrhne, jak zkvalitnit postup při řešení tohoto problému danými organizacemi na našem území a poukáže na nedostatky. Rovněž autor použije tři reálné kazuistiky, jež nastíní závažnost domácího násilí u nezletilých osob.

2 Domácí násilí obecně

2.1 Výklad pojmu domácího násilí

Výklad pojmu domácí násilí je jak v tuzemské, tak i v zahraniční literatuře značně nejednotný. V anglicky psané literatuře je tento pojem míněn jako *násilí v partnerských vztazích*. V německy psané literatuře je zase tento pojem ztotožňován jako *násilí v rodině a domácnosti*, a to nejen mezi partnery, ale i jako násilí uplatňované na seniorech a dětech. Ve východní Evropě, především co se týká Polska a Ruska, nazývají tento fenomén jako *násilí v rodině*. Pokud bychom se přesunuli geograficky o něco dál, tak podle Americké psychologické asociace rodinné násilí a zneužívání je tento pojem definován jako činy spáchané na osobě blízké či členu rodiny prostřednictvím fyzického týrání, psychického týrání a sexuálního zneužívání, jejichž následkem u poškozené a narušené osoby může dojít k fyzické, psychické, ekonomické, sociální nebo sexuální újmě na zdraví.

V České republice je domácí násilí chápáno jako *násilí v rodině*, zpravidla mezi osobami žijícími ve společném obydlí či ve společné domácnosti, jehož předními znaky jsou latentnost a opakovanost. Tento pojem byl rovněž vymezen Evropskou radou v roce 1985 a byl definován těmito slovy:¹

„Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin, nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejich členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.“²

K domácímu násilí dochází mezi osobou násilnou a osobou ohroženou nebo poškozenou, kdy osoba násilná svým specifickým chováním má za cíl vyvolat v osobě ohrožené strach natolik, aby s ní mohla osoba násilná manipulovat a ovládat jí. Domácí násilí se netýká pouze intimních vztahů, tedy vztahů mezi partnery či manžely, ale může k němu docházet i ve vztazích mezigeneračních, což znamená mezi rodiči a dětmi nebo mezi vnoučaty a prarodiči. Do role osoby násilné či osoby ohrožené se může dostat absolutně kdokoliv – žena, muž, dítě, senior.³

¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, c2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 6-7

² BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, c2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 6

³ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: profem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7. s. 19-22

Domácí násilí je individuální, neboť každý případ se od sebe může odlišovat a také příčina domácího násilí nemusí být právě jednotná. Rovněž můžeme tvrdit, že příčinu vzniku domácího násilí nemůžeme hledat v souvislosti s věkem, pohlavím, mírou vzdělání, náboženským vyznáním či se sociálním statutem. Je možné však vycházet ze čtyř hlavních ohnisek vzniku domácího násilí, a to z rodinného zázemí, ve kterém dochází k domácímu násilí, k postoji členů domácnosti k domácímu násilí a zda zde dochází ke vzniku transgeneračního vzorce; dále z osobnosti osoby násilné, to znamená, zda má sklony k závislostem, agresivitě, labilitě, konfliktům apod.; ze sociální situace domácnosti, tj. nezaměstnanost, úmrtí osoby blízké, závislost na alkoholu, snížení příjmů rodiny a spoustu dalších rizikových situací, které mohou být příčinou chování osoby násilné; a nakonec z hodnot a postojů společnosti k domácímu násilí, tedy zda je domácí násilí danou společností tolerováno, přehlíženo či postihováno.⁴

Z hlediska práva není pojem domácí násilí nikde přímo definován, než jak je shora uvedeno, kdy tato problematika je upravena především zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem. Dále zákonem č. 135/2006 Sb., zákonem, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, a zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem. Skutková podstata tohoto pojmu je kvalifikována podle ustanovení §199 odst.1) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, jako trestní čin týrání osoby ve společném obydlí.⁵

2.2 Znaky domácího násilí

Domácí násilí se odehrává uvnitř partnerských a rodinných vztahů, kdy očím veřejnosti bývá často ukryto a v některých případech je obtížně identifikovatelné, zda se opravdu jedná o domácí násilí.⁶ Domácí násilí totiž rozhodně není pouhým vzájemným napadáním mezi osobami blízkými, ale jedná se o napadání ze strany osoby násilné, které se dá označit dlouhodobé, stupňující se a opakované jednání, za účelem získání absolutní kontroly, moci a nadřazeného postavení ve vztahu k osobě ohrožené.⁷ Aby toto jednání osoby násilné mohlo být označeno jako domácí násilí a aby mohlo být zákonem náležitě potrestáno, musí být zároveň naplněny veškeré znaky těchto čtyř základních pilířů, a to:

⁴ Hlavní stránka - Nadace OSF [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: <https://osf.cz/wp-content/uploads/2017/11/nasili-je-mozne-zastavit.pdf>

⁵ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 10-13

⁶ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 13-14

⁷ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0. s. 12-15

opakování a dlouhodobost, eskalace, jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí a nevěřejnost neboli latentnost.⁸

2.2.1 Opakování a dlouhodobost

Tyto dva znaky jednoznačně definují domácí násilí jako jednání, které vychází z opakovaných a dlouhodobě se vyvíjejících projevů násilí na osobě ohrožené a které zároveň spočívá v neustále se zkracujících časových intervalech, v jejichž důsledku pak dochází ke zvýšení četnosti útoků. Nejedná se tedy o jednorázový či ojedinělý případ, neboť jeden útok jakéhokoli charakteru ještě neurčuje, že se jedná o domácí násilí. Nicméně to však ještě neznamená, že tento ojedinělý případ útoku nemůže být teprve začátkem domácího násilí.⁹

2.2.2 Eskalace

Laicky řečeno se jedná o postupný nárůst intenzity útoků, kdy osoba násilná začíná obvykle psychickým násilím a následně pak přidává násilí fyzické. Útoky osoby násilné, nejprve v nejjednodušší formě prostřednictvím urážek a zesměšňování, směřují k psychickému podkopání lidské důstojnosti osoby ohrožené, poté proti jejímu zdraví formou drobných fyzických útoků, které mohou vyústit až v závažné trestné činy ohrožující život a zdraví.¹⁰

2.2.3 Jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí

Podstatným znakem těchto čtyř základních pilířů jsou jasně dané role osoby násilné a osoby ohrožené, které zastávají, jak již bylo řečeno, zejména osoby blízké v intimním či rodinném vztahu. Je zapotřebí jednoznačně rozlišit roli násilné osoby a roli osoby ohrožené, kdy osoba násilná je ve vztahu k osobě ohrožené dominantní. U většiny těchto případů je pak použit někdejší model rodiny, který svými předsudky pevně přesvědčuje osobité členy o jejich roli ve společnosti.¹¹

⁸ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 37-41

¹⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 37-41

¹¹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 37-41

2.2.4 Neveřejnost

Tento poslední znak domácího násilí vypovídá o tom, že k domácímu násilí dochází zpravidla v soukromí, beze svědků a v prostředí domova, které by mělo být považováno za místo bezpečné a harmonické, a stranou od veškeré společenské kontroly. Osoba ohrožená se tak ocitá v izolaci, kdy nemá svědectví od žádné třetí osoby a nemá jakým způsobem pak prokázat, že opravdu je na ní pácháno domácí násilí, a realizovat tak potřebné kroky k osvobození se od osoby násilné.¹²

¹² ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 37-41

3 Formy domácího násilí

V dnešní době existuje bezpočet forem a podob domácího násilí, jejichž znaky se mohou od sebe odlišovat, ačkoliv stále vedou k naplnění svého účelu, a to především získání absolutní moci a udržení kontroly nad životem osoby ohrožené. V odborné literatuře mohou být formy domácího násilí ztělesněny mnoho podobami, neboť záleží na individuálním názoru konkrétního autora publikace. Formy domácího násilí se nedějí izolovaně, jelikož se z hlediska ohrožené osoby přirozeně prolínají.¹³

Znázorněný obrázek zachycuje některé vybrané aspekty chování a strategie násilné osoby vztahující se ke konkrétním formám domácího násilí, které vědomě a kontrolovaně násilná osoba využívá nad ohroženou osobou.¹⁴ Formy domácího násilí dělíme hlavně na fyzické násilí, psychické násilí, sociální násilí, ekonomické násilí, sexuální násilí a násilí emocionální.¹⁵

Obrázek č. 1: Kolo moci a kontroly

ZDROJ: VAVROŇOVÁ, Marie, PROKOPOVÁ, Zdeňka. (1997)

¹³ BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, c2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 7-10

¹⁴ JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. Násilí je možné zastavit: terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích. Přeložil Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2017. ISBN 978-80-87725-40-5. s. 29-68

¹⁵ Co je domácí násilí | Stopnasili.DOMŮ | Stopnasili [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili/>

Bez ohledu na svou formu je stále domácí násilí velmi nebezpečné, neboť je skryté, eskaluje a je pácháno osobou blízkou, která je ze strany osoby ohrožené často omlouvána za své kruté chování.¹⁶

3.1 Fyzické domácí násilí

Nejčastější formou domácího násilí je právě násilí fyzického charakteru, jež lze charakterizovat jako hrubé zacházení s ohroženou osobou za účelem upevnění převahy osoby násilné. Tato forma násilí bývá později navenek zjevná, kdy obvykle zanechává na osobě ohrožené stopy po násilí v podobě jizev, modřin, popálenin či zlomenin, a často navazuje na psychické násilí. Avšak osoba násilná může být rafinovaná a útoky provádět na místa, kde následná zranění nemusí být na první pohled zřejmá.¹⁷ Zásadním znakem fyzického násilí je tedy především neustálé fyzické napadání s cílem vyvolat v osobě ohrožené strach a bolest, jehož následkem může dojít až k vážnému ublížení na zdraví, nebo dokonce v ojedinělých případech k ohrožení dotyčné osoby na životě. Fyzické násilí může být ještě nebezpečnější, pokud je osoba násilná pod vlivem alkoholu a drog nebo pokud trpí nějakým duševním onemocněním. Mezi nejčastěji užívané fyzické ataky se řadí zejména fackování, bití rukama nebo předměty, řezání, kopání, pálení, škrcení, škrabání, svazování, ohrožování předměty nebo zbraněmi, odpírání spánku a jídla až po útoky proti životu.¹⁸ Za jedny z nejrelevantnějších důkazů svědčících o fyzickém násilí se považuje lékařská dokumentace aktuálních zranění, je tedy nesmírně důležité, aby se osoba ohrožená nebála vyhledat lékařské vyšetření.¹⁹

3.2 Psychické domácí násilí

Psychické domácí násilí je úzce spjato se všemi formami domácího násilí, především s fyzickým násilím, ačkoli to rozhodně neznamená, že by se nemohlo vyvíjet samostatně. V některých případech se může jednat o určitý vývoj posloupnosti, kdy je nejprve osoba ohrožená vystavena násilím psychického charakteru, avšak později dochází k útokům fyzickým i psychickým současně. U této formy násilí je velice obtížné dokázat, zda je ohrožená osoba skutečně psychicky zneužívána, neboť to nemusí být vůbec zjevné.

¹⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 47-48

¹⁷ PAPRSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 16-17

¹⁸ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

¹⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 47-49

Dokonce i ohrožená osoba si zprvu nemusí vůbec uvědomovat, že se stala terčem psychického násilí.²⁰ Osoba násilná se snaží narušit psychiku ohrožené osoby, a to prostřednictvím hrubého nadávání, urážení, zesměšňování na veřejnosti, systematického ponižování, zastrasování, terorizování, vyhrožování, vydírání, snižování osobních kvalit nebo ničením vlastnictví osoby ohrožené.²¹ Shora uvedené často vede k oslabení a ke ztrátě sebedůvěry a sebevědomí osoby ohrožené, což osoba násilná zneužívá k upevnění své dominance. Pod tuto formu domácího násilí se občas začleňuje také i násilí sociální a emocionální.²²

3.3 Emocionální domácí násilí

Emocionální domácí násilí má celkem tři podkategorie. K této formě násilí dochází tak, že osoba násilná zneužívá citový vztah osoby ohrožené k jiným osobám, zvířatům a věcem.²³ U osob se násilná osoba nejvíce orientuje na nejbližší lidi v okolí osoby ohrožené, kdy se jedná zejména o její děti, sourozence nebo rodiče. Osoba ohrožená je tak soustavně pod tlakem kontroly a neustálého obviňování za vzniklé problémy ve vztahu. Za znaky této formy násilí se považuje zesměšňování, potlačování osobnosti, prohlašování osoby ohrožené za blázna, citové vydírání či podřívání sebevědomí.

U podkategorie zvířat zahrnuje tato forma násilí vyhrožování v podobě zabavení, odstranění nebo dokonce usmrcení zvířete ze strany osoby násilné za účelem narušit strachem osobu ohroženou tak, aby dělala to, co po ní osoba násilníka požaduje.

U věcí se osoba násilná zaměřuje hlavně na destrukci předmětů v osobním vlastnictví ohrožené osoby, kdy se jedná především o předměty, ke kterým má osoba ohrožená citový vztah a představují pro ni nenahraditelnou vzpomínku. Může se jednat například o fotografie z dětství, osobité dárky či rodinné dědictví.²⁴

²⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 49

²¹ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

²² PAPRSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 15-16

²³ BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, c2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 7

²⁴ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

3.4 Sociální domácí násilí

Sociální domácí násilí spočívá ve snaze osoby násilně izolovat ohroženou osobu od veškeré komunikace a styku se společností, tzn. především zamezení kontaktu s rodinou, přáteli, známými či sousedy apod. Tato forma násilí je tedy spjata se sociálním postavením a prostředím osoby ohrožené.²⁵ Mezi znaky sociálního násilí zahrnujeme zablokování telefonu, kontrola kontaktů na sociálních sítích, kontrola času, zákaz vycházení z bytu či domu, zákaz přijímání návštěv, kontrola v zaměstnání, zákaz používání telefonu a počítače, eventuálně ustavičné stěhování z místa na místo.²⁶ Prostřednictvím této formy domácího násilí přebírá násilná osoba veškerá privilegia pro rozhodování v oblastech společenského života osoby ohrožené. Jestliže působení tohoto nátlaku na ohroženou osobu přetrvává delší dobu, pak tato osoba postrádá s vnějším světem veškerý kontakt, kdy dochází k deformaci vnímání a domácí násilí se stává pro osobu ohroženou každodenní nevyhnutelnou realitou.²⁷

3.5 Ekonomické domácí násilí

Forma tohoto domácího násilí spočívá v naprosté kontrole financí, neposkytnutí přístupu k bankovním účtům, zamezování přístupu k financím, přidělování financí podle chování osoby ohrožené, zákazu docházení do zaměstnání či naopak nucení k práci, požadování faktury bezvýznamných částek či poskytování malého finančního obnosu k životu.²⁸ Osoba násilná zasahuje do životních potřeb ohrožené osoby za účelem nastolení její naprosté závislosti a ekonomické podřízenosti, kdy jí odmítá poskytnout ošacení, platit nájem, financovat stravu či jiné výdaje týkající se domácnosti. V současné době jsou známy dokonce případy, kdy je násilnou osobou v době trvání manželství uzavřen vysoký úvěr, který úmyslně nesplácí. Ten je následně zákonem vymáhán po ohrožené osobě, neboť zřizovatel založeného úvěru není k dohledání.²⁹ Pro ekonomickou formu

²⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 50-51

²⁶ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

²⁷ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 18-19

²⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 50

²⁹ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

násilí jsou rovněž typické případy tyranizovaných seniorů, kteří pod nátlakem ze strany osoby násilné jsou donuceni přepsat svůj majetek či poskytovat velké dávky financí.³⁰

3.6 Sexuální domácí násilí

Tento typ domácího násilí se v jistých aspektech shoduje se znaky psychického násilí, neboť i zde se jedná o hůře rozpoznatelné a prokazatelné stopy týrání. Osobou ohroženou je ve většině případů žena. Vzhledem k tomu, že se tato forma odehrává zejména v intimním prostředí, pak málokdy osoba ohrožená vyhledá pomoc sama od sebe, a rovněž tak není schopna doložit patřičné důkazy týrání beze svědků.³¹ Jedná se zřejmě o nejdestruktivnější formu násilí z pohledu psychologie vůbec, poněvadž zasahuje nejzranitelnější a nejintimnější aspekt života ohrožené osoby.³² Hovoříme zejména o vynucování si sexuálního styku nebo sexuálních praktik proti své vůli, citové vydírání, vynucování si sexuálního styku bez ochrany proti početí nebo chorobám, ponižování v sexuální oblasti, sexuálním napadání, znásilnění, anebo zacházení s ohroženou osobou jako se sexuálním objektem, kdy osoba násilná své chování racionalizuje a omlouvá tím, že je povinností osoby ohrožené jí sexuálně uspokojovat, jakkoliv a kdykoliv to osoba násilná uzná za vhodné.³³

3.7 Cyklus domácího násilí

Domácí násilí ve své podstatě vytváří určitý cyklus, který je založen na ustavičně se opakující situaci. Probíhá zejména ve třech klíčových fázích, nicméně ve vybrané literatuře jsou uváděny dokonce fáze čtyři, a to fáze napětí, fáze násilí, fáze usmíření a fáze klidu. Tyto fáze domácího násilí mohou být rozmanitě dlouhé, v určitých případech se může jednat o měsíce či roky, nebo i naopak pouze o dny.³⁴ Cyklus domácího násilí je procesem značně individuálním, kdy záleží na délce vztahu a na poutu mezi partnery nebo osobami blízkými. Na závěr lze tvrdit, že osoba ohrožená se ocitá v tzv. začarovaném

³⁰ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 17-18

³¹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 51-52

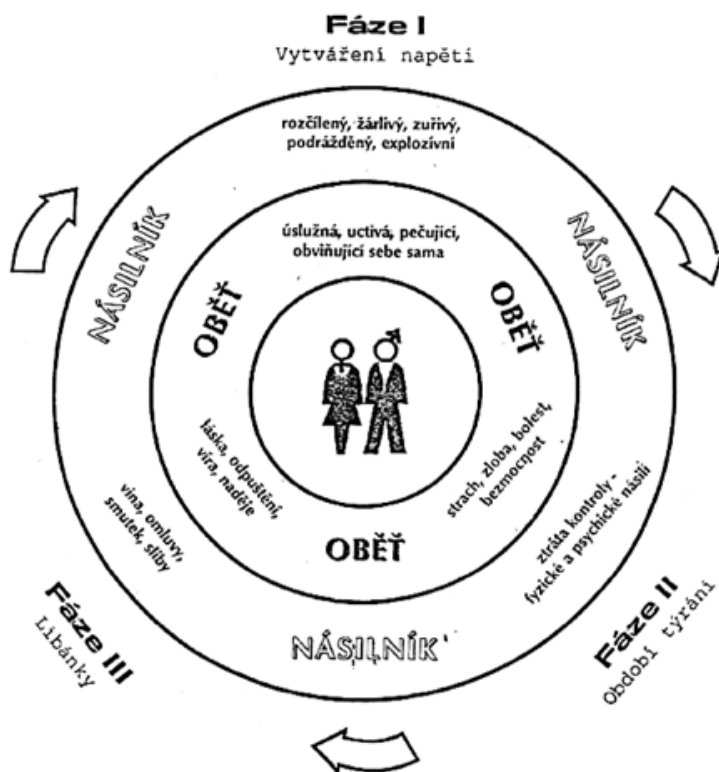
³² PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 17

³³ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

³⁴ BĚDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 10-12

kruhu, kdy ztrácí pojem o realitě a nedokáže jí vyhodnotit objektivně. Následkem dlouhodobého násilí dochází u osoby ohrožené k nárůstu únavy a ke zhoršené kvalitě života.³⁵

Obrázek č. 2: Fáze cyklu násilí

ZDROJ: BEDNÁŘOVÁ, Zdena, ČACKÁ – PAVLÍKOVÁ, Iva, HOLEDOVÁ, Olga, MACKOVÁ, Kateřina, PROKEŠOVÁ, Hana. (2003)

3.7.1 Fáze napětí

První fáze představuje vzrůstající napětí, kdy se násilná osoba chová podrážděně, je pasivně agresivní, bez přestání kritizuje, obviňuje a zastrašuje ohroženou osobu. Osoba ohrožená se v této fázi snaží osobě násilné ve všem vyhovět a chová se submisivně, neboť má strach z možného výbuchu agrese. Vzájemná komunikace mezi osobou násilnou a osobou ohroženou je nefunkční.³⁶

³⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 52-53

³⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 54-55

3.7.2 Fáze násilí

Ve druhé fázi dochází u násilné osoby k intenzivnějšímu vyostřenému chování a posléze k explozi agresivity vůči ohrožené osobě. Tato fáze spočívá v získání moci a kontroly nad osobou ohroženou prostřednictvím fyzického násilí, kdy dochází k surovým útokům, poničení věcí, zastrašováním či výhrůžkám zabitím. V tomto okamžiku osoba ohrožená nabývá pocitu strachu, úzkosti a bolesti psychické a fyzické. Zároveň však prožívá zklamání, neboť její snaha předejít konfliktu byla nedostačující a neúčinná. Rovněž se u osoby ohrožené v přímé souvislosti s aktuálním incidentem mohou projevat sklony k řešení situace, a to odchodem ze společné domácnosti, ukončením vztahu apod.³⁷

3.7.3 Fáze usmíření

Pro třetí fázi je charakteristické přesvědčování o nápravě ze strany násilné osoby, která se snaží zlehčovat své chování, lituje aktuálního výbuchu agresivity, prosí o odpuštění, vyhrožuje sebevraždou či sebepoškozujícím chováním v případě odchodu ohrožené osoby. Pro osobu násilnou je také typické, že svaluje vinu za své chování na okolí, tj. neposlušné chování osoby ohrožené, přemíra alkoholu či drog, problémy v práci, hádka, nešťastné dětství apod. Vlastně trvá na tom, že problém nevznikl na její straně. Osoba násilná manipuluje prostřednictvím slibů, vyznáním lásky, projevy smutku a lítosti osobou ohroženou natolik, že ta nakonec podléhá těmto tvrzením a uvěří, že jí násilná osoba miluje, že se chce změnit a že se týrání nebude již opakovat, a tak posléze osobě násilné odpustí.³⁸

3.7.4 Fáze klidu

Čtvrtá a poslední fáze bývá obdobím bez sebemenších konfliktů, kdy nedochází k žádným vyhroceným incidentům a násilná osoba se snaží rádo by plnit dané sliby. V naději, že se osoba násilná skutečně a trvale změnila, je osoba ohrožená připravena ve snaze udržení vztahu a rodiny osobě násilné odpustit.³⁹ Bohužel tendence vedoucí k podráždění násilné osoby zanedlouho opět kumulují a začíná tak celý proces od první

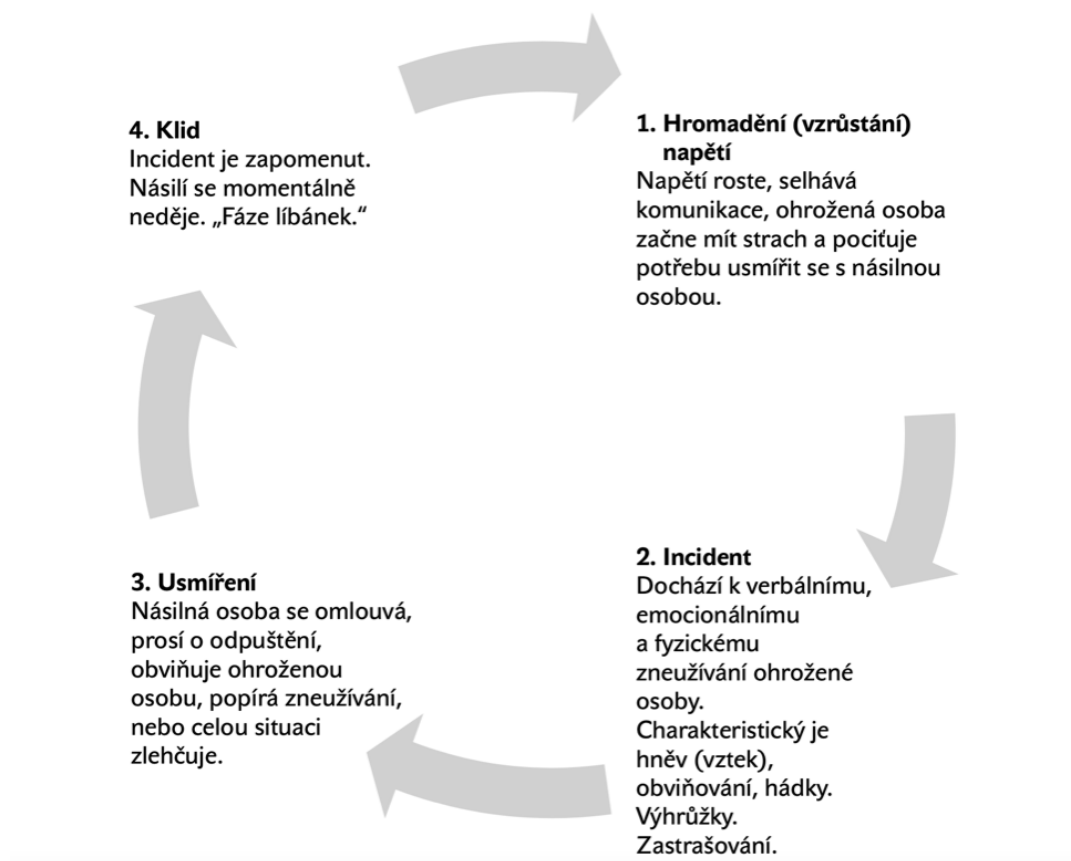
³⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 54-55

³⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 54-55

³⁹ Co je domácí násilí – Domáci násilí. Domáci násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, z.s. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

fáze. Platí, že čím častěji se tento proces opakuje, tím agresivnější je síla útoků násilné osoby.⁴⁰

Obrázek č. 3: Čtyři fáze cyklu násilí (Walker 1979)

ZDROJ: ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda. (2011)

⁴⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 54 – 55

4 Aktéři domácího násilí

Mezi klíčové aktéry domácího násilí patří násilná osoba, tzv. agresor, a osoba ohrožená. Tyto dvě osoby žijí pospolu v disharmonické domácnosti, ve které každá zaujímá určitou roli, kdy platí, že násilná osoba panuje bezvýhradnou mocí nad osobou ohroženou, zatímco osoba ohrožená cítí absolutní bezmoc a závislost na osobě násilné.⁴¹

Charakter každého člověka je ojedinělý, neboť při jeho utváření závisí na několika faktorech jako je například jeho postavení ve společnosti, mezilidské vztahy v rodině a blízkém okolí apod., a tak se zde nabízí otázka, proč se někteří lidé stávají osobou násilnou v průběhu svého života a jiní nikoli. Praško tvrdí, že:

„Osobnost představuje individuální soubor duševních a tělesných vlastností člověka, které se utvářejí v průběhu vývoje a projevují se v sociálních vztazích.“⁴²

Můžeme tedy prohlásit, že sklony k násilí mohou vyvolávat různé příčiny v životě osoby násilné, jako například závažné stresové situace, pocit ohrožení, frustrace, partnerské či mimo partnerské neshody, strach z bezmoci, určité vzory a modely chování pochycené z rodiny či z blízkého okolí, identifikace s agresorem, požívání alkoholu a drog, zdravotní indispozice, poškození mozku nebo jeho jiné dysfunkce, psychická či neurologická onemocnění, poruchy osobnosti nebo dokonce značná tolerance společnosti, ve které agresor žije, vůči násilí. Nicméně je důležité mít na paměti, že násilí nemá kořeny pouze v jedné jediné příčině.⁴³

4.1 Ohrožená osoba

Pojem domácí násilí jsme si definovali jako agresi, která vzniká mezi osobami žijícími ve společné domácnosti. Rozhodně není podstatné, zda se jedná o heterosexuální či homosexuální páry. Ohroženou osobu můžeme naleznout téměř ve všech vrstvách společnosti, ať se jedná o muže, ženu, dítě, seniora či v mimořádných případech o zdravotně postižené. Domácí násilí se vyskytuje také u lidí rozličných ras, tříd, etnických skupin, sociálního statusu, úrovně vzdělání, věku, profese či profilu partnerského vztahu. Přesto nejčastější skupinu ve sféře osob ohrožených tvoří zejména ženy, hned poté jsou

⁴¹ KOTKOVÁ, Martina. Domácí násilí v kontextu rodiny a práce. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-260-7191-4. st. 21-25

⁴² PRAŠKO, Ján. Poruchy osobnosti. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-737-x. s. 15

⁴³ Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Dom%C3%A1c%C3%AD-n%C3%A1sil%C3%AD-z-perspektivy-aplikovan%C3%A9ho-v%C3%BDzkumu.-SocioFactor-2016..pdf>

děti. Senioři a zdravotně postižení se naopak člení do nejzranitelnější skupiny.⁴⁴ Agrese se v mezilidských vztazích vyvíjí v určitých etapách, kdy z počátku nemusí vůbec nic nasvědčovat tomu, že ve vztahu dojde k výbuchu násilí. Do takového vztahu je násilí schopné proniknout náhle a nečekaně, neboť spouštěčem oné situace může být sebemenší faktor, který vyvolá v osobě násilné touhu dominovat nad osobou ohroženou. Osoba ohrožená často svaluje vinu za propuknutí agrese u osoby násilné na sebe s tím, že se nevhodně chovala či jednala hystericky. Co si ovšem osoba ohrožená neuvědomuje je to, že tímto přístupem dává mnohem větší moc osobě násilné nad jejím životem, a posléze i nad životem dětí a ostatních blízkých osob.⁴⁵ Všechny osoby, které si prošly domácím násilím, vykazovaly znaky absolutní bezmoci převzít odpovědnost za svůj život a rozhodovat se v běžných životních otázkách. Pokud se ohrožená osoba ocitá s osobou násilnou v prodloužené izolaci, ze které není úniku, vzniká u oběti fenomén známý jako Stockholmský syndrom, kdy si týraná osoba vytvoří emocionální vztah vůči násilníkovi, který jí mimo násilí občas projevuje náklonnost, aby měla týraná osoba naději, že se situace změní. Projevy Stockholmského syndromu byly zpozorovány například u týraných dětí, u válečných nebo politických zajatců, u týraných žen, a dokonce u vězňů koncentračních táborů. Mnoho týraných jedinců si realitu domácího násilí nechtějí připustit, stydí se za něj a často domácí násilí zlehčují. Z těchto důvodů je často velice těžké domácí násilí zpozorovat a týrané osobě pomoci.⁴⁶

4.1.1 Ženy jako ohrožené osoby domácím násilím

Viktimizace ohrožených osob, zejména u žen, vykazuje v řadě případů shodné znaky chování. Narušená žena mívá značně nízké sebevědomí, neváží si sebe sama a je přesvědčena, že si takovéto chování ze strany násilné osoby zaslouží. V případě, že žena byla již v předešlém vztahu či ve své rodině týrána, pak postupuje podle vzorců ze svého dětství a volí si stále ty samé nevhodné partnery. Permanentně viní sebe a ustavičně obhajuje chování násilné osoby, neboť v podstatě je na onu osobu fixovaná. Ve skutečnosti si partnera nevybírá, naopak se nechá sama násilnou osobou vybrat a přijímá kohokoliv, kdo o ni projeví zájem, neboť je citově deprivovaná.⁴⁷ Tyto vztahy bývají dost

⁴⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 81-89

⁴⁵ PAPRSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 21-23

⁴⁶ BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 15-21

⁴⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 91-95

nevyrovnané, neboť osoba násilná je považována za dokonalého partnera a osoba ohrožená sama sebe vidí jako někoho, kdo nedostačuje. Tento druh násilí na ženách zpravidla intenzivně eskaluje, než si ohrožená osoba nakonec uvědomí, že dosavadní chování násilné osoby vůči ní je naprosto a zcela zjevně nepřijatelné. Pro týranou ženu je typické, že si domácí násilí nechává pro sebe, stydí se za něj a absolutně ho popírá.⁴⁸ Pro vyhodnocení, že se jedná o domácí násilí, je důležité sledovat psychický stav týrané ženy, její verbální i nonverbální projev a rovněž vývoj v rodině či ve vztahu. Násilné jednání může u ohrožené osoby vést dokonce až k rozvinutí posttraumatické stresové poruchy (PTSD) nebo k dalšímu sebezničujícímu chování, kdy týraná žena postrádá schopnost samostatně se rozhodovat a převzít vládu nad svým životem.⁴⁹

4.1.2 Děti jako ohrožené osoby domácím násilím

Příčiny, proč dochází k viktimizaci dítěte, dosahují až do raného dětství rodičů narušené rodiny. Tento druh agrese se tak stává nepříznivým vlivem v souvislosti s formováním osobnosti dítěte, kdy netaktní chování rodičů zásadně ovlivňuje jeho zdravý vývoj a růst.⁵⁰ Dítě se pravidelně ocitá v rozmanitých stresových situacích, kdy se zpravidla stává svědkem domácího násilí aplikovaném na jednom z rodičů, či je dokonce ohroženou osobou dítě samotné. Tento narušený vzorec chování částečně přetrvává v osobnosti dítěte, které v dospělosti za jistých okolností dle daného vzorce vystupuje. Jedná se v podstatě o určitý cyklus násilí, kdy se z primární ohrožené osoby stává osoba násilná.⁵¹ V souvislosti s násilím aplikovaným na dítěti jako na osobě ohrožené hovoříme o tzv. syndromu CAN, neboli syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.⁵²

4.1.3 Senioři jako ohrožené osoby domácím násilím

Tato kategorie ohrožených osob tvoří pro násilnou osobu téměř ideální oběť, neboť následkem svého pokročilého věku jsou pro ni snadným cílem. Kvůli svému stáří totiž bývají zpravidla méně samostatní, žijí zcela v izolovaném prostředí a často mají

⁴⁸ Domácí násilí | ROSA Centrum. DOMŮ | ROSA Centrum [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>

⁴⁹ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 23-24

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 51-56

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 9788073808068. s. 169-182

⁵² Dítě jako oběť trestného činu | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-jako-obet-trestneho-cinu>

nějaké závažnější zdravotní komplikace.⁵³ Významnou roli hraje nejen jejich fyzický stav, ale i stav psychický. Ohrožená osoba může být citově fixovaná na svého osobního ošetřovatele, či finančně závislá na své rodině.⁵⁴ Veřejnost vnímá tuto problematiku za velmi latentní, neboť pouze zřídka je ohrožená osoba schopna někomu se svěřit. Domácí násilí na seniorech je velmi citlivá záležitost, jelikož u většiny případů pochází agresor právě z příslušníků rodiny, respektive se může jednat o jejich děti či vnoučata.⁵⁵

4.1.4 Muži jako ohrožené osoby domácím násilím

Problematika domácího násilí na mužích začíná v posledních letech čím dál více vnímána ve společnosti z důvodu nárůstu případů. Jednou z příčin, proč se zrovna muž může stát osobou ohroženou, je charakter jeho osobnosti. V případě tohoto druhu násilí se u ohrožené osoby mnohdy nejedná pouze o fyzické násilí, ale spíše o násilí psychické.⁵⁶ Muž je pod nepřetržitým nátlakem ze strany násilné osoby a často také bývá v přítomnosti svých přátel a rodiny ustavičně ponižován. Další formou tohoto násilí může být hrubé zacházení po požití alkoholu či drog, nedobrovolný sexuální styk, žárlivost, paranoické obviňování z nevěry nebo dokonce vynucená izolace k vnějšmu okolí.⁵⁷

Příčinou neustále se opakujících ataků může být například nedostatečné vzdělání, malé finanční ohodnocení či neuspokojivá pracovní a životní úroveň, a to z pohledu násilné osoby vůči osobě ohrožené. Vymanit se z tohoto submisivního chování není zcela jednoduché, neboť řada mužů je ženou oklamána v domněnku, že násilnou osobou jsou ve skutečnosti oni sami. Násilná osoba využívá velmi propracované manipulativní techniky k nepříznivému ovlivnění sebevědomí ohrožené osoby a k dosažení naprosté kontroly.⁵⁸

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 56-63

⁵⁴ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 25-27

⁵⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 126-130

⁵⁶ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-149-4. s. 25

⁵⁷ BURIÁNEK, Jiří, Simona PIKÁLKOVÁ a Zuzana PODANÁ. Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2. s. 7-28

⁵⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 95-111

4.1.5 Zdravotně postižení jako ohrožené osoby domácím násilím

Domácí násilí u zdravotně postižených osob je ve společnosti vzácně projednávanou tématikou, neboť je pro společnost téměř neznámá z důvodu, že k ní dochází velice skrytě a v izolaci. Hovoříme o velmi závažné problematice, kdy se může jednat zpravidla o ty nejhorší scénáře. Ohrožená osoba má v tomto případě značně ztíženou pozici, kdy následkem svého zdravotního stavu není schopna násilné osobě jakkoli oponovat či takové chování nahlásit. V jistém smyslu můžeme tvrdit, že je dokonce na násilnou osobu zcela odkázána a vydána tak napospas svému osudu. Zdravotně postižené osoby se potýkají s řadou anomálních handicapů, ať už zdravotních nebo fyzických, které mohou vytvářet jistou bariéru v kontaktu s vnějším světem. Následkem toho tak ohrožená osoba není schopna účinně se bránit a čelit hrubému chování násilné osoby. Domácí násilí i v této kategorii může mít mnoho podob, kdy se jedná převážně o formu fyzického, psychického, sexuálního či ekonomického násilí. Zásadní odlišností od násilí na ostatních kategoriích ohrožených osob je, že agresor nečiní nic v afektu, ale naopak naprosto promyšleně a chladně za účelem získání absolutní moci.⁵⁹

4.2 Násilná osoba

Násilnou osobou může být kdokoliv, avšak přesto mnohé zdroje poukazují na skutečnost, že tuto roli zastupuje zpravidla muž. Dalším nejčastějším aktérem domácího násilí je překvapivě žena, ačkoli tato idea je pro společnost naprosto nepředstavitelná. Definovat násilnou osobu jako osobu agresivní je z pohledu veřejnosti velmi zjednodušené, avšak lze s jistotou tvrdit, že je pro ni typický unikátní charakter osobnosti. Některé osoby se do role agresora postupem času mohou dostat bez vlastního přičinění, neboť se do narušené rodiny narodí a je jim souzeno v prostředí, kde je domácí násilí běžné, vyrůstat. Jiné osoby se mohou samy vědomě za agresora považovat a jednat podle toho. Rovněž se z osob může stát agresor tak, že zpočátku je velice obtížné rozpoznat jejich rizikové chování, neboť je samy za rizikové neshledávají a jejich skutečný charakter osobnosti je dokonale skryt za okouzujícími projevy pozorného a milujícího partnera ve vztahu.⁶⁰ Většina vztahů zatížených domácím násilím vykazuje zřetelné varovné signály, které by měly osobu ohroženou upozornit na sklony k násilí jejich

⁵⁹ Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

⁶⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 61-65

partnera. Mezi tyto signály patří nadměrná kontrola, narcistické zaměření osobnosti, velká dominance ve vztahu, nadměrná naléhavost, vnímání žen jako méněhodnotných bytostí nebo naopak pohrdavý vztah mužů k ženám, extrémní podoby vztahu k vlastní matce, snaha o pozvolnou izolaci od sociálních kontaktů, nadměrné požívání alkoholu nebo užívání drog, rizikové chování, obdiv k síle a moci, špatná pověst partnera nebo jeho přátel, chování vymykající se v některém aspektu norem či v poslední řadě manipulativní chování.⁶¹

Rozlišujeme celkem dva druhy osoby násilné, a to emocionálně reaktivní typ a instrumentální typ. Jako nejčastěji vyskytující se druh násilníka je shledán emocionálně reaktivní typ, pro nějž je typická zvýšená impulzivita, netrpělivost, přecitlivělost na kritiku, trvale špatná nálada a nezvladatelná vznětlivost. Zpravidla se jedná o člověka, který není schopen jakkoli kontrolovat své emoce a výbuchy agrese. Lze tvrdit, že tento typ násilníka často dosahuje nižšího vzdělání, snadno se nechá vyprovokovat a na každou křivdu vůči jeho vlastní osobě reaguje násilím, které je schopen použít kdykoliv a na kohokoliv. Potřebuje naprosto submisivního partnera, neboť je pro něj velice těžké setrvávat ve vztazích. Emocionálně reaktivní typ násilníka je mnohem nebezpečnější než instrumentální typ, protože naprosto ztrácí kontrolu nad svými emocemi a v ataku je schopen čehokoliv. Na druhou stranu instrumentální typ násilníka je popisován jako muž dvou tváří, protože milé a ohleduplné chování nečekaně střídá chování násilné. Instrumentální typ násilníka je celkem často člověk s vyšším vzděláním, který své chování a výbuchy agrese koriguje podle svých potřeb a násilí směřuje pouze na svou partnerku nebo na osoby blízké. Lze tedy říci, že násilí využívá jako instrument, tedy nástroj, k dosažení svých potřeb a k upevnění své moci nad osobou ohroženou. Líbí se mu totiž mít moc, ovládat ostatní lidi a jakýkoliv odpor bere jako útok proti své osobě.⁶² Pro instrumentálního násilníka bývá typická chladná vypočítavost, racionalita, žárlivost, promyšlenost, chladnokrevnost, podezřívavost a bezcitnost. Rovněž se u tohoto typu násilníka mohou projevovat sklony k sadismu, kdy ho uspokojuje utrpení druhého, například bolestivý pohlavní styk s partnerkou. Další odlišností od emocionálně reaktivního typu je, že instrumentální typ násilníka se snaží potlačit svou agresivní reakci tak dlouho, až se v něm nahromadí všechn vztek, frustrace a agresivita do takové míry, až naprosto vybuchne, kdy je tato reakce nečekaná a velmi intenzivní. Na závěr lze tvrdit,

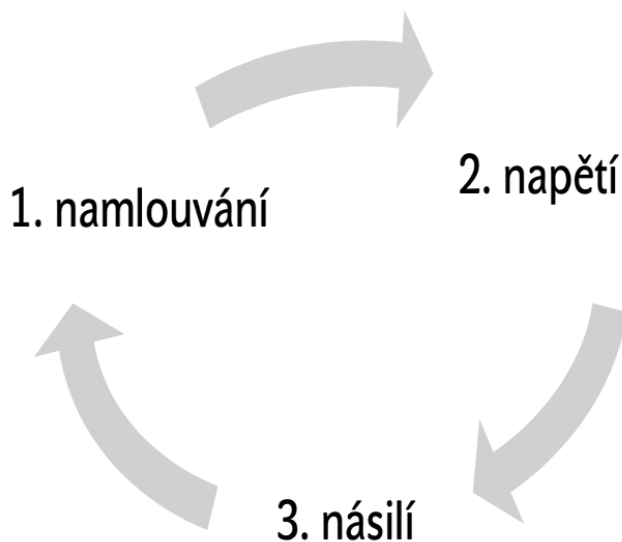
⁶¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 22-27

⁶² KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 978-80-7262-410-2. s. 195-198

že ani jeden typ násilníka není schopen převzít zodpovědnost za své chování vůči partnerce či osobám blízkým a vinu za násilné chování svádí na ně.

Vývoj násilného vztahu se nejčastěji opírá o přirozený cyklus domácího násilí, takzvaného modelu 3 N. Modifikace tohoto cyklu se skládá z následujících tří fází, a to fáze namlouvání, napětí a násilí.⁶³

Obrázek č. 4: Model 3 N

ZDROJ: ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda. (2011)

- Fáze namlouvání spočívá v oslnění potenciální ohrožené osoby, kdy toto chování zahrnuje dvoření se jí, obdařuje osobu nevídanou pozorností, rozmanitými dárky a květinami. V domnění, že se jedná o ideálního životního partnera je ohrožená osoba zaslepena zamilovaností natolik, kdy nevědomě přehlíží zřetelné varovné signály.
- Fáze napětí představuje nekontrolovatelný vývoj násilného vztahu, kdy s postupně narůstajícím napětím přechází tato fáze v násilí, tedy že napětí ve vztahu pomalu kumuluje, až nakonec dochází k prvnímu násilnému chování. Násilná osoba obhajuje toto chování jako jedno velké selhání a žádá osobu ohroženou o odpuštění. Avšak napětí ve vztahu nadále přetrvává a násilné chování se opakuje.
- Fáze násilí je finální fází, kdy násilná osoba zcela ovládne veškerý život ohrožené osoby. Pomocí nejrůznějších podob domácího násilí udržuje naprostou kontrolu a moc

⁶³ BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu, z.ú. Praha: VÚPSV, 2016. ISBN 978-80-7416-245-9. s. 28-35

nad vztahem a osobou ohroženou. Ohrožená osoba se prostřednictvím individuálních a rozličných strategií snaží v násilném vztahu přežít bez výraznější újmy na zdraví. Poslušnost a ochota je jedním z ideálních obraných mechanismů, jak odolávat násilnému chování partnera ve snaze předejít mu a současně tajně hledat pomoc z vnějšího okolí.⁶⁴

4.2.1 Muži jako násilné osoby

Dosavadní statistiky týkající se aktérů domácího násilí poukazují na to, že nejčastějšími agresory jsou právě muži, což je zapříčiněno charakteristikou společných znaků jejich osobnosti, kdy je lze popsat jako jedince, kteří jsou silně majetnickí a žárliví, vyrostli často v násilných domácnostech, sami mají násilnické sklony, vyznávají tradiční hodnoty a rozdělení genderových rolí, vykazují problematické sexuální chování, mají tzv. dvojí tvář, mnohdy se chovají jako malé dítě a nejsou schopni převzít jakoukoli odpovědnost za své chování. Ortodoxní typologie člení osobnost násilné osoby na kontrolora, obránce, validátora a inkorporátora.

- Kontrolor využívá ohroženou osobu pouze pro vlastní prospěch, nahlíží na osobu jako na objekt, nebo ji dokonce považuje za svůj majetek a nechová k ní žádnou emocionální hodnotu. Násilí používá pouze tehdy, pokud ztrácí svoji moc a kontrolu nad osobou ohroženou.
- Obránce kombinuje lásku a nenávisť, neboť se upíná zejména na přijetí a odpuštění ohrožené osoby. Pocit naprosté kontroly má pouze tehdy, pokud je ohrožená osoba na osobě násilné citově závislá a kdy je mu naprosto odkázána. Největší obavu násilné osoby představuje způsobená újma spočívající v odchodu ohrožené osoby.
- Validátor pochybuje sám o sobě a neustále pátrá po určité metodě, jak posílit svoje mužské sebevědomí. Charakterizuje se především vysokým očekáváním, potrpí si na uznání a záleží mu na názoru ostatních. Ovšem jeho sebevědomí je velmi nízké a pouhá myšlenka nepřijetí do společnosti v něm vyvolává násilné chování. Ohrožená osoba je pro něj tak nezbytnou součástí, bez které si nedokáže představit svoji existenci. Tato ztráta by pro násilnou osobu byla zcela zdrcující, a proto využívá všech možných prostředků k zamezení její ztráty.

⁶⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 82-84

- Inkorporátor vnímá sebe a ohroženou osobu jako jednu osobnost, kdy v podstatě považuje onou osobu za pouhé rozšíření své existence. Vzhledem k jeho charakteru osobnosti není reálné, aby násilná osoba nabyla pocitu uspokojení. Příčinou je naprosto smyšlená představa, kdy ani jedna osoba není schopna prožívat ucelenou osobnost bez začlenění druhé osoby. Zásluhou takzvaného přivlastnění dosahuje násilná osoba jistý pocit sebeúcty, ale zároveň i jistý pocit strachu ze ztráty osoby ohrožené.⁶⁵

4.2.2 Ženy jako násilné osoby

Ženy mohou být stejně jako muži velmi schopnými agresory ve všech typech a druzích domácího násilí, přestože dle pohledu společnosti se jedná o pohlaví něžné. Žena jako osoba násilná využívá násilí většinou v souvislosti se svou rolí ženy/pečovatelky, tj. s rolí manželky, ošetřovatelky seniorů, postižených osob nebo dětí. Problematika žen v roli agresora je oblastí nedostatečně prozkoumanou, neboť se má za to, že muži velice neradi na veřejnosti přiznávají, že by je toto něžné pohlaví týralo. Pro ženy jako osoby násilné je typické, že buď útočí v sebeobraně, nebo že násilnou osobu zabijí, aby ukončily nekonečný kruh násilí, kterému byly vystaveny po mnoho let a již nevidí jiné východisko pro ukončení svého trápení. Mezi důležité faktory, kdy by mohlo dojít k takové agresivitě ženy, aby svého násilnického partnera skutečně zabila, se zařazuje četnost útoků muže vůči ženě či jejich dětem, vážnost zranění ženy a sebevražedné chování ženy, výhrůžky muže násilím či zabitím, sexuální útoky vůči ženě a rovněž zneužívání drog nebo alkoholu mužem. Příčinou násilí ženy může být rovněž dysfunkční vztah, kdy se oba partneři k sobě chovají zároveň násilně. Nedochozí zde tedy k přesnému rozložení rolí osoby násilné a osoby ohrožené, kdy tyto role se často mění a není jisté, koho považovat za výlučně násilnou osobu.

S ohledem na shora uvedené je třeba rozlišovat ve vztahu k ženě jako osobě násilné, kdy se jedná o formu sebeobrany, vzájemnou agresivitu ve vztahu mezi mužem a ženou, formu odplaty za dlouhodobé týrání s následkem zabití partnera či zda se jedná o ženu jako výlučnou osobu násilnou. Násilí směřující výlučně ze strany ženy může přes psychickou formu dospět až do formy fyzické.

Rozdíl mezi ženou a mužem jako agresorem spočívá ve frekvenci domácího násilí, v počtu incidentů a v převzetí odpovědnosti za toto chování. Muži se dopouštějí domácího

⁶⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 70-79

násilí čteněji než ženy, opakují útoky za účelem dosažení kontroly nad osobou ohroženou a rovněž intenzita útoků je mnohem extrémnější než u žen. Ženy využívají jako zbraně pro páchaní domácího násilí především slovní napadání a fyzické násilí, posléze sexuální násilí nebo vyhrožování. Pro ženy jako agresory je rovněž charakteristická mnohem vyšší tendence pro své útoky používat zbraň, projevy agresivity na veřejnosti, zneužívání drog a alkoholu a uchýlování se k rozličným formám psychického nátlaku. V souvislosti s násilím žen na mužích je poukazováno na fakt, že ženy mohou prostřednictvím domácího násilí ničit muže natolik, až u nich mohou vyvolat závažné psychické problémy, jako je například deprese a úzkost, alkoholismus či posttraumatické stresové poruchy (PTSD).⁶⁶

⁶⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 65-70

5 Syndrom CAN

První zmínky o tzv. syndromu CAN byly zaznamenány v polovině 20. století, kdy si lékaři odlišného zaměření začali postupně všimnout podobných tělesných znaků u dětí, které byly vystaveny domácímu násilí. Jednalo se především o popáleniny, zlomeniny a krvácení nejrůznějšího charakteru. Hovořilo se tehdy o poškození dítěte tzv. neúrazovými zraněními. Na základě obsáhlého výzkumu roku 1962 nazval Dr. Henry Kempe tento jev jako syndrom bitého či týraného dítěte (Battered Child Syndrome) a díky jeho nekonvenčnímu myšlení došlo napříč americkou společností k hlubšímu a širšímu vnímání této problematiky. Syndrom CAN byl poté považován za pojem, který může vycházet z mnoha podob. První formulace *Child Abuse* neboli zneužívání (týrání) dítěte, byla vykládána jako násilí fyzické aplikované na dětech aktivní formou. Druhá formulace *Child Neglect*, neboli zanedbávání dítěte, byla zase vnímána jako psychické a emocionální násilí aplikované na dětech pasivní formou. Od počátku 60 let 20. století přibývaly rozsáhlejší formy dané problematiky, kdy jako příklad lze uvést sexuální zneužívání.⁶⁷ Postupnou formulací těchto pojmů vznikl obecně známý syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) neboli syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte. V Evropě, konkrétně na území ČR, se danou problematikou začali zabývat lékaři na počátku 70 let 20. století, ačkoliv teprve až v 90 letech 20. století pro ně nastala možnost danou problematiku začít plně zkoumat a popisovat.⁶⁸

5.1 Definice a charakteristika syndromu CAN

„Syndrom CAN lze definovat, jako soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu, vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejhlubšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nevyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte. Současně však zdaleka nejde jenom o jednostranný akt ze strany jejich původce či pachatele, ale o zvláštní interakci všech zúčastněných osob, složek a podmínek, v nichž tento proces probíhá.“⁶⁹

Podstata syndromu CAN se odvíjí od společensko-kulturních vzorců, a to především od vztahů dospělých a dětí, potenciálního rodičovství a jeho významu ve

⁶⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4. s. 6

⁶⁸ Syndrom CAN | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/syndrom-can>

⁶⁹ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 7

společnosti, osobnostních profilů rodičů a rovněž od platné právní úpravy upravující péči o dítě. Podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 zní přesná definice syndromu CAN takto:

„Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte se považuje jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele nebo jiné osoby vůči dítěti, které poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“⁷⁰

Mezi základní formy CAN zařazujeme fyzické týrání, psychické týrání, sexuální týrání, zanedbávání, systémové týrání, sekundární viktimizaci (druhotné ponižování) a Münchhausenův syndrom by Proxy. Avšak patří sem i další formy týrání, které nejsou tak běžné a lze je řadit mezi zvláštní formy syndromu CAN. Týrání jako takové se dále rozděluje do dvou skupin, kdy zásadním měřítkem je přístup násilné osoby k poškozenému dítěti. Dělíme jej na tzv. týrání aktivního a pasivního charakteru. Za aktivní týrání lze považovat tržné, zhmožděné rány a poranění, zlomeniny, bití, krvácení, dušení, otrávení, nadávky, ponižování, stres, šikanu, strašení, agresí, sexuální hry, pohlavní zneužívání, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest či smrt. K pasivnímu týrání se zařazuje vyhladovění, neprospívání, nedostatky v bydlení, v ošacení, ve zdravotní či výchovné péči, duševní i citová zanedbanost, exhibice, pořizování videí a fotek, audiopornografie či zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých.⁷¹

5.2 Formy syndromu CAN

5.2.1 Fyzické týrání

Fyzické týrání neboli tělesné týrání je nejrozšířenější a nejprozkoumanější formou syndromu CAN. Jedná se o formu násilí, o které lze tvrdit, že svým způsobem přispěla k celkovému rozpoznávání násilí na dětech, k jeho řešení a prevenci. Dělíme jej zejména na týrání aktivního a pasivního charakteru. Fyzické týrání aktivní povahy zahrnuje všechny akty násilí, které vznikly v důsledku bití, kopání, popálení, opaření, škrcení či jiného druhu trestání. Dle formy a rozsahu poškození se tyto akty násilí dále člení na zavřená poranění, otevřená poranění a mnohočetná poranění. Mezi zavřená poranění se

⁷⁰ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 14

⁷¹ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 7-14

řadí otřesy, pohmoždění, poranění svalů, poranění kostí, poranění hlavy, poranění míchy a poranění nitrobršních orgánů. Pro otevřená poranění jsou typické rány na hlavě, nitrooční krvácení, rány na hrudníku, popáleniny, bezvědomí, bolesti břicha, bolesti hlavy, závrať a křečové stavy.⁷²

Fyzické týrání pasivní povahy spočívá v nedostatečném uspokojení nejdůležitějších tělesných, psychických a sociálních potřeb dítěte. Jedná se bezprostředně o úmyslné, ale i neúmyslné nepečování o dítě, které je podmíněno psychickou nezralostí rodičů, opomenutou péčí nebo dokonce nepochopením rodičovských rolí. Z právního hlediska jde v podstatě o zneužití svých práv a neplnění rodičovských povinností vůči dítěti. Na základě těchto skutečností dochází k zanedbání a nedostatečnému rozvinutí schopností dítěte ve společnosti. Hovoříme výhradně o nedostatku zdravotní péče, vzdělání, výchovy, přístřeší, ošacení a ochrany, či v posledním případě i o následné vykořisťování dítěte.⁷³

Ať je již hovořeno o pasivním nebo aktivním fyzickém násilí, obě formy mohou způsobit stejné následky, a to dokonce až trvalé poškození dítěte nebo v tom nejhorším případě i jeho usmrcení. Nepochybně můžeme tvrdit, že čím je dítě menší a bezmocnější, tím násilná osoba oplývá větším pocitem naprosté kontroly a moci nad ním a nad jeho životem. Hranice mezi obyčejným výchovným trestem a týráním je téměř nehmatatelná, kdy je velice snadné pro osobu násilnou s mocí nad dítětem ji překročit a zneužít ji, a právě proto je společnost na danou problematiku obzvláště zaměřena, neboť dítě se není schopno ubránit samo a mělo by být tedy chráněno o to více přísněji.⁷⁴

5.2.2 Psychické týrání

Psychické týrání neboli emocionální týrání je neurčitým a mnohoznačným pojmem, o němž se ve společnosti nehovoří natolik jako o předchozím fyzickém týráním. Jde o latentní formu syndromu CAN, neboť v tomto případě je velmi obtížné nalézt i jeho nepatrné znaky a indície, že k němu doopravdy dochází. Tato forma je společností zdokumentována koneckonců mizivě a je velice těžko prokazatelná. Psychické týrání obsahuje nejen složku aktivní, kdy je dítě vystaveno nepříznivé činnosti jako například ponižování, zesměšňování, nedůvěrou, nadávkám, opovrhování či hostilitě, ale i složku

⁷² HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4. s. 9-11

⁷³ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 27-44

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 52

pasivní, kdy naopak dítě postrádá něco, čehož by se mu mělo správně dostávat. Příčinou psychického týrání je zejména nedostatečná péče ze strany rodičů, jejich nízký zájem o dítě či naopak kladení vysokých nároků na dítě v oblasti vzdělávání.⁷⁵

V rámci psychického týrání dítěte můžeme hovořit i o tzv. dvoukariérovém manželství, které je v posledních letech velmi rozšířené. Pozornost obou rodičů přísluší pracovnímu nasazení, které je zjevně pro ně důležitější a přednější než zajištění veškerých základních potřeb dítěte. Rodiče jsou zcela přesvědčeni, že tento přístup je správný, jsou zaměřeni zcela na sebe, a proto nemají pádný důvod k zavedení náležitých změn a začít se o dítě řádně starat. Avšak zvrát nastává v momentě, kdy je dítě odhodlané upoutat pozornost rodičů zhoršením prospěchu ve škole či ve sportovních aktivitách. To může mít rozhodně za následek zavedení tvrdšího režimu ze strany rodičů, jež může zahrnovat zákaz chození ven, sledování televize, nepřiměřeného zatěžování povinnostmi a výkony, kdy roste četnost příkazů tak, až nakonec eskaluje k emočnímu vydírání, nemilosrdnému týrání a ve zvláštních případech k permanentnímu srovnávání se sourozencem. Ovšem podstata této formy týrání rovněž spočívá v intenzitě týrání, jeho délce trvání a také na jakém vývojovém stupni rozvoje osobnosti se dítě vyskytuje, když k tomuto dochází.⁷⁶

Každé dítě má ojedinělý charakter osobnosti, a proto jeho reakce na psychické týrání je individuální. Některé reaguje stažením se do sebe, pociťuje stavy úzkosti a ustrašení či se snadno rozpláče, kdy jeho sebevědomí je velmi nízké a v nejrůznějších situacích se snadno vzdává. Zpravidla mívá problémy s prosazováním a vyjadřováním svých přání a názorů. Jiné naopak reaguje agresivně a za každou cenu prosazuje své názory, kdy do jisté míry napodobuje chování rodičů a projevuje se provokativním vystupováním. Mohou zde figurovat časté projevy lhaní, záškoláctví či opakované útky z domova. V horším případě dochází k rozvinutí psychosomatické poruchy, která způsobuje různé stresové ekzémy, bolesti hlavy a břicha či zvýšení teploty. Nicméně psychické týrání se nemusí nutně vyskytovat pouze v rodinném kruhu, ale dítě se s ním může bohužel setkat také ve škole nebo mezi vrstevníky.⁷⁷

⁷⁵ VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné

z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

⁷⁶ Úvodní stránka | Česká asociace sester [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: https://www.cnaa.cz/docs/tiskoviny/cas_pp_2009_0002.pdf

⁷⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4. s. 12

5.2.3 Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání, v anglosaské literatuře známé též jako *Child Sexual Abuse* (CSA) bylo poprvé upozorováno na přelomu 60. až 70. let, kdy se následně stalo součástí později vzniklého syndromu CAN. Od té doby již vznikla spousta definic a teorií, jak ve společnosti obecně vnímat sexuální zneužívání. Nejširší a nejpřesnější definici však představila Rada Evropy roku 1992, podle které se za sexuální zneužívání považuje jakákoliv sexuální aktivita s dítětem, jež podle příslušných ustanovení vnitrostátních právních předpisů nedosáhlo zákonného věku pro sexuální aktivity, kdy toto se nevztahuje na sexuální aktivity mezi nezletilými.⁷⁸ Za sexuální zneužívání může být rovněž považována jakákoliv sexuální aktivita s dítětem, kdy dochází k nátlaku, násilí nebo vyhrožování; nebo zneužití uznávaného postavení důvěry, autority a vlivu na dítě, a to i v rámci rodiny; nebo zneužívání zvláště zranitelné situace dítěte, zejména z důvodu duševního nebo tělesného postižení nebo také situace závislosti. Ve všech shora uvedených případech se zde může jednat o osobu násilníka pocházející z úzké či široké rodiny, jiné příbuzné, blízké rodinné známé či dokonce o naprosto cizí osobu.⁷⁹

Tato forma syndromu CAN se rozděluje na tři formy zneužívání, a to na bezdotykové, dotykové a komerční. Bezdotykové sexuální zneužívání zahrnuje verbální sexuální návrhy, exhibicionismus, voyerismus či vystavování dítěte pornografii. Dotykové sexuální zneužívání ve své podstatě představuje dva modely sexuální aktivity. Prvním modelem je nepenetrativní aktivita, kdy se převážně jedná o běžné sexuální dotyky, líbání, obtěžování formou harassment, osahávání erotogenních zón přes oblečení či na obnaženém těle. Druhým modelem je penetrativní aktivita, při které dochází ke zneužití dítěte penetrací v oblasti genitálií či samotnému pohlavnímu styku orálním nebo análním způsobem. Dotykové sexuální zneužívání se projevuje zejména formou sexuálního útoku, incestu či znásilnění. Komerční sexuální zneužívání zahrnuje zejména dětskou pornografii, dětskou prostituci a sexuální turistiku. V souvislosti s danou problematikou lze dokonce poukázat na tzv. syndrom přizpůsobení pohlavnímu zneužití, kdy se jedná o odhalení sexuálního zneužívání dítěte, které se poté stává předmětem druhotného zneužívání či sekundární viktimizace. Tento syndrom zahrnuje 5 fází, jimiž jsou utajování; bezmocnost; svedení a přizpůsobení; opožděné, konfliktní a nespravedlivé

⁷⁸ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4. s. 13-14

⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 52-53

odhalení; odvolání výpovědi. Lze podotknout, že onou nečinností dochází k dalšímu zneužívání dítěte a posílení tak lhostejnosti a pasivity společnosti k dané problematice.⁸⁰

Příčinou sexuálního zneužívání může být například sexuální abstinence mezi partnery, experimentování, nejrůznější sexuální deviace či duševní onemocnění dospělé osoby. Za ohroženou skupinu se považují zejména děti, které jsou psychicky deprimované, opomíjené či zanedbávané; které nemají značné znalosti a informace o sexuálním chování; mentálně retardované; ponechané bez dozoru či svěřené do opatrovnictví jiné osobě. U těchto sexuálně zneužívaných dětí se může rozvinout tzv. posttraumatická stresová porucha (PTSD), která může mít krátkodobé i dlouhodobé trvání a projevuje se například strachem, úzkostí, pocitem viny a hanby, depresí a nízkou sebeúctou, pocitem bezmoci, bolestí hlavy, břicha, poruchou spánku, odmítáním stravy, anomálním chováním či sebepoškozujícími a sebevražednými sklony. Lze zdůraznit, že tato problematika postihuje zejména děti do věku 8 let, neboť v tomto věku stále nevědí, o co se ve skutečnosti jedná a dále nemají jisté prostředky pro účinnou schopnost sebeobrany, a tak jsou pro osobu násilnou snadným terčem. Většina sexuálně zneužitých dětí po tomto traumatizujícím zážitku vyhledává pomoc příslušné organizace zabývající se danou problematikou, kdy jsou následně ve vlastním zájmu odebrány z dysfunkční rodiny a poté podrobeny celkovému psychologickému a zdravotnímu vyšetření se záměrem zjistit aktuální psychický a fyzický stav dítěte a rozsah jeho poškození. Je však otázkou, zda se zneužívané dítě bude někdy schopno úplně vyrovnat s následky sexuálního zneužívání.⁸¹

5.2.4 Zanedbávání

Zanedbávání je nejméně prozkoumanou formou syndromu CAN, která svou charakteristikou částečně napodobuje psychickou deprivaci. Psychickou deprivací se rozumí nedostatečné uspokojování základních psychických potřeb dítěte v patřičné míře po jistou a dosti dlouhou dobu, kdy se onou deprivací myslí psychické strádání po něčem, co by správně nemělo chybět. Kdežto zanedbávání lze charakterizovat jako nedostatek potřebné péče, jež by měla dítěti zajistit přirozený fyzický a psychický rozvoj. Ve skutečnosti jsou však tyto dva pojmy svou charakteristikou značně komplikované, neboť mají téměř obdobné znaky týrání a jsou dokonce i vzájemně propojeny. Zanedbávání

⁸⁰ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 49-60

⁸¹ KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 978-80-7262-410-2. s. 199-201

dítěte může být úmyslné či neúmyslné, kdy typickým varovným signálem je například nedostatečná hygiena, záškoláctví, pasivita, porucha růstu a vývoje dítěte, nedostatečné sociální dovednosti, retardace či sociálně patologické chování. Ačkoliv nejprve musíme přezkoumat veškeré proměnné, neboť se každá společnost prezentuje odlišnou kulturou, tradicí, zvyky a dalšími odlišnými hodnotami. Na základě toho lze posuzovat, zda se jedná o klasické zanedbávání či jen tamní úroveň společnosti.⁸²

Pojem zanedbávání může být ztělesněn mnoha formami, kdy jednou z nich je i tzv. sociální zanedbávání. Pro sociální zanedbávání je typická naprostá izolace dítěte od společnosti, kdy je zcela odkázané samo na sebe a za přežití vděčí svým instinktům či zvířecím tvorům, jenž se dítěte ujala. Bohužel sociální zanedbávání již v minulosti postihlo celou řadu jedinců a vedlo k trvalému narušení osobnosti dítěte či dokonce ke ztrátě veškerých komunikačních schopností. Další takovou formou zanedbávání je například tělesné zanedbávání, emocionální zanedbávání, zanedbávání ve výchově a vzdělání či zanedbávání v dozoru. Z toho tedy vyplývá, že formu zanedbávání lze najít doslova kdekoliv, ať už se jedná o biologickou rodinu, pěstounskou rodinu, dětské domovy či dokonce kojenecké zařízení.⁸³

Pokud bychom se měli zaměřit na příčinu vzniku zanedbávání dítěte, pak za závažné deprivací faktory lze brát například úmrtí jednoho z rodičů, nízká socioekonomická úroveň rodiny, alkoholismus, drogová závislost, labilní sexuální vztahy, nestálé prostředí, duševní nemoci či poruchy, mentální retardace, rodiny s vysokým počtem dětí bez ohledu na nedostatek péče, workoholismus či společensky vysoké postavení obou rodičů, kteří o dítě nejeví sebemenší zájem. Tato forma syndromu CAN je ve své podstatě kombinací mnoha faktorů, které v první řadě rozhodují o prokazatelnosti charakteru zanedbávání či nikoliv. Proto je na místě přistupovat k dané formě individuálně, neboť jde o velmi komplikovanou problematiku, kterou mnohdy nelze prokázat.⁸⁴

5.2.5 Systémové týrání (druhotné ponižování)

Systémové týrání, známé také jako druhotné ponižování, je velmi specifickou formou syndromu CAN, jenž byl původně založen za účelem efektivní pomoci a ochrany

⁸² HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4. s. 15-16

⁸³ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 61-65

⁸⁴ KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 978-80-7262-410-2. s. 198-199

děti, včetně jejich rodin, Radou Evropy roku 1992. Systémové týrání je ve své podstatě závažným paradoxem, kdy je dítě systémem péče poškozováno, přitom by mu správně měl být ku prospěchu. Jedná se především o děti pocházející z rodin, kde jim hrozí automatické odebrání bez dostatečné podpory a pomoci, o děti z dysfunkčních a konfliktních rodin s nedostatečnou péčí, či o děti z rodin s nevyhovující péčí v kolektivních zařízeních, kdy jako příklad slouží školy.⁸⁵ Pokud shora uvedené shrneme, jedná se tedy především o opuštěné děti vytržené z dysfunkčního prostředí, kdy tato péče původní rodiny je nahrazována pěstounskou péčí či umístěním do dětského domova. Systémem narušené děti, které neustále putují od rodiny k rodině, nenalézající nikoho, komu by mohly věřit, jsou typickým příkladem problematiky systémového týrání dítěte, neboť absence pocitu bezpečí, pocitu naplnění základních lidských potřeb a absence jakýkoliv rodičovských citů rozhodně výrazně ovlivňují běžný vývoj osobnosti dítěte.⁸⁶

5.2.6 Sekundární viktimizace

Sekundární viktimizace je další formou syndromu CAN, která se často interpretuje jako tzv. druhotné zraňování. Jde v podstatě o druhotné ubližování a vystavování dítěte nadbytečné psychické zátěži v průběhu vyšetřování trestné činnosti. Sekundární viktimizace se dotýká zejména dětí, které se staly oběťmi domácího násilí a posléze i obětí nesprávného postupu vyšetřování daného trestného činu.⁸⁷ Charakteristické pro sekundární viktimizaci je především to, že k týrání dítěte dochází až po samotném trestném činu, který na něm byl spáchán. Hovoříme zde o přenášení zodpovědnosti na dítě, opakované výpovědi, obviňování dítěte, necitlivém vedení rozhovoru s dítětem či o nedůvěře v pravdivost dítětem poskytnutých informací. Na tuto formu týrání dítěte je společností nahlíženo jako na značně znepokojující a závažný konstrukt, neboť je alarmující, že k němu dochází ze strany osob, které by naopak zájmy dítěte měly ze zákona přednostně hájit.⁸⁸

⁸⁵ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 66

⁸⁶ VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné

z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

⁸⁷ VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné

z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

⁸⁸ Úvodní stránka | Česká asociace sester [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: https://www.cenna.cz/docs/tiskoviny/cas_pp_2009_0002.pdf

5.2.7 Münchhausenův syndrom by Proxy

Další velice známou formou CAN je tzv. Münchhausenův syndrom by Proxy neboli Münchhausenův syndrom v zastoupení. Poprvé tento termín použil v roce 1951 Richard Asher, který jej pojmenoval podle německého barona Friedricha von Münchhausena. Jedná se o uměle vyvolanou poruchu by Proxy, kdy za termínem by Proxy neboli „v zastoupení“ figurují zejména rodiče narušeného dítěte.⁸⁹ Typickým znakem tohoto syndromu je například úmyslná otrava léky, zveličování příznaků somatického či duševního onemocnění či vymyšlení a předstírání zdravotních problémů dítěte před lékařem. V podstatě jde o umělé vytváření různých patologických příznaků, poškozování moči, krve a jiných biologických materiálů, které následně směřují k nepotřebné léčbě dítěte.⁹⁰ V posledních letech jde o častější formu syndromu CAN, která významně postihuje děti odlišného věku a z jedné pětiny končí i úmrtím. V tomto případě hovoříme většinou o zdušení, kdy není výjimkou ani náhle úmrtí kojence. Odhalit tento skrytý záměr „pečujících rodičů“ je z pohledu společnosti velmi obtížné, neboť se oné chování v rodině jeví jako zdánlivě ideální a bezproblémové. Rozhodujícím krokem je však bezprostřední oddělení rodičů od dítěte, které vzápětí odhalí skutečnost, že k tomuto vysoce poškozujícímu jednání k dítěti ze strany rodičů dochází.⁹¹

5.2.8 Šikanování

Tzv. šikanování je další formou syndromu CAN, pro kterou je jedním z charakteristických znaků opakování agrese (fyzické i verbální) vůči tentýž osobě či skupině osob. Jde ve skutečnosti o formu agrese, které se dopouští jedinec či skupina vůči jinému jedinci či skupině. Agrese je především směřována na osoby, které jsou fyzicky či jiným způsobem narušené a nejsou schopny účinně se agresorovi bránit. O tom, zda se jedná o formu šikany rozhoduje způsob a míra použité agrese.⁹² Typickým znakem této formy je například ponižující manipulace, vynucené poskytování nejrůznějších služeb pod hrozbou násilí, nadávky či surový posměch. Tato forma týrání je nejrozšířenější

⁸⁹ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 35-36

⁹⁰ Úvodní stránka | Česká asociace sester [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: https://www.cnaa.cz/docs/tiskoviny/cas_pp_2009_0002.pdf

⁹¹ VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné

z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

⁹² DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 48

zejména ve školách či internátech.⁹³ Šikanování lze zpozorovat již v mateřské škole, kdy může být osoba agresora již od raného dětství temperamentně impulsivní a dominantní a své pocity si následně může vybíjet na učitelích, rodičích či sourozencích. Násilná osoba mívá citově lhostejné rodiče, kteří tolerují oné agresivní chování, přičemž osoba násilná nevidí na své agresivitě nic špatného a přijímá toto chování za běžné.⁹⁴

5.2.9 Organizované zneužívání

Organizované zneužívání lze charakterizovat jako činnost mnoha pachatelů, kteří operují pod organizovanou či mezinárodní skupinou se záměrem dosáhnout společného cíle, kdy nezáleží na tom, zda se jedná o rodinné příslušníky či zcela cizí osoby. Důležitější je v kontextu se syndromem CAN zejména ta skutečnost, že se daná forma násilí zčásti opírá o formu sexuálního zneužívání, což jí činí o to závažnější. Nejprve se tato forma týrání začala projevovat v podobě incestu či běžného zneužívání dítěte, kdy s rostoucím důrazem na organizovanost značně povýšila do popředí sexuálního/organizovaného zneužívání.⁹⁵ Jedná se především o dětskou prostituci či dětskou pornografii ve spojení se sexuální turistikou, která je jednou z forem syndromu CAN. Dále je organizované zneužívání zásluhou mafiánských gangů či syndikátu zodpovědné za vznik nového trhu s dětmi, v němž figurují pouze jako vyhledávané zboží a jsou zneužívány pro poskytování jistých služeb, a to například pro sexuální potřeby, segregaci, námezdní dětskou práci, otroctví či až po vraždy dětí bez domova za účelem ilegálního prodeje orgánů. Pro danou problematiku je zcela běžná mnohotvárnost organizovaného zneužívání, jímž si podle statistik každý den prochází několik desítek dětí.⁹⁶

5.2.10 Rituální zneužívání

Rituální zneužívání lze označit za velmi podivuhodnou formou syndromu CAN, která se mnohdy projevuje neobvyklými rysy a znaky. Tato forma syndromu CAN sahá až do hluboké minulosti, kdy při těchto rituálech a obřadech byly děti využívány zejména

⁹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 53

⁹⁴ KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 978-80-7262-410-2. s. 203-206

⁹⁵ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 67-69

⁹⁶ VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné

z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

kvůli své nezkaženosti a vnitřní čistotě.⁹⁷ Dle La Fontainové se jedná o zneužívání dětí prostřednictvím symboliky náboženského, magického či nadpřirozeného charakteru, který často bývá součástí fanatických organizací či komunit. V podstatě zde hovoříme o fyzickém, psychickém a sexuálním týrání, které se děje opakovaně v souvislosti s náboženskou, magickou či nadpřirozenou symbolikou. Na základě toho dochází ke zpochybnění výpovědi zneužitého dítěte, neboť zřídka ono bizarní vysvětlení společnost akceptuje a celou událost patřičně ověřuje. Do jaké míry rituální zneužívání může až zajít, tedy kde přesně končí jeho hranice a jaké následky na dítěti ponechá není nikdy zjevné, proto by měla být věnovaná veškerá pozornost spíše zneužitému dítěti, jeho psychickému a fyzickému stavu a rovněž tomu, zda vůbec bude někdy připraveno žít normálním životem. Prostřednictvím nejrůznějších rituálů a obřadů dochází ke zraňování dítěte např. k brutálnímu týrání, přijetí satanismu, sexuálnímu zneužívání či v poslední řadě samotnému obětování.⁹⁸ Jako odstrašující příklad, co může tato forma syndromu CAN napáchat na dítěti, by se dal uvést jeden z mnoha známých amerických sériových vrahů Ottis Elwood Toole, který byl již od raného dětství sexuálně zneužíván ze strany svých příbuzných, včetně své sestry, a ze strany otceva kamaráda. Rovněž byl vystaven satanistickým rituálům své babičky, včetně vykrádání hrobů a sebepoškozování. Jeho otec byl alkoholik a matka fanaticky věřící. Rozhodně se můžeme pravdivě domnívat, že Tooleho dětství poškodilo natolik, že se u něj rozvinul zájem o pyromanii a také mu na základě posudků psychiatrů byla diagnostikována disociální porucha osobnosti a paranoidní schizofrenie. Toole se doznal k celkem šesti vraždám, které sám spáchal, ovšem se svým komplicem Henry Lee Lucasem měl ve jménu kultu známého jako Ruce smrti spáchat celkem 106 vražd napříč celou Amerikou, kdy k těmto se střídavě hlásil či je zapíral. Pravdu se již nikdo nedozví, neboť po odsouzení k trestu smrti, posléze trestu doživotního vězení, zemřel na cirhózu jater ve věku 49 let.⁹⁹

⁹⁷ VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné

z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

⁹⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 70

⁹⁹ Meeting of Deviant Minds — Henry Lee Lucas: Prolific Serial Killer or Prolific Liar? — Crime Library. Wayback Machine [online]. 2015 Turner Entertainment Networks, Inc. A Time Warner Company. All Rights Reserved [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20150210031758/http://www.crimelibrary.com/serial_killers/notorious/henry_lee_lucas/6.html

5.2.11 Sexuální turismus

Tato poměrně nová forma syndromu CAN je odrazem zvýšení počtu cizinců přijíždějících do jiné země se záměrem vyhledat potřebné služby k uspokojení sexuálních tužeb na nezletilých dětech.¹⁰⁰ První zmínky oné problematiky lze nalézt ve druhé polovině 20. století, kdy tato forma násilí byla a až dodnes stále je vyhledávána především pedofily, avšak výjimkou nejsou ani skupiny přijíždějící do ciziny s úmyslem sexuálního zneužívání dětí mladistvého věku.¹⁰¹

¹⁰⁰ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4. s. 15

¹⁰¹ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 71

6 Domácí násilí páchané na dětech

Domácí násilí je ve své podstatě velmi choulostivým tématem, obzvláště pokud ohroženou skupinu představují děti. Dítětem se rozumí osoba, která je mladší věku 18 let s tím, že se dále tato věková hranice rozděluje na osobu nezletilou, tj. od narození do věku 15 let, a na osobu mladistvou, tj. ve věku od 15 let do 18 let. Anglický pojem *victim*, v překladu oběť, je v odborné literatuře velmi známým termínem, neboť právě dítě se může stát primární či sekundární obětí domácího násilí. Dále se zde můžeme setkat s pojmem *viktimize*, již lze charakterizovat jako proces poškozování a zraňování potenciální oběti, která se později stává skutečnou obětí trestného činu.

„Trestný čin je pro oběť pouze počátkem, úvodním dějstvím. Startuje automaticky následující nutně pochody. Jde o celý proces, který nazýváme viktimizací.“¹⁰²

Obětí domácího násilí se může stát jedinec či celá skupina, kdy nezáleží na věku, pohlaví, vzdělání, sociálním postavení, etnické příslušnosti ani náboženství. Domácí násilí má však zásadní dopad na psychický a fyzický stav dítěte, které se stalo obětí či svědkem traumatizující události a na základě toho tak dochází k narušení běžného života dítěte, včetně jeho vývoje a postavení ve společnosti. Lze konstatovat, že děti vystavené primárnímu či sekundárnímu domácímu násilí vykazují obdobné příznaky jako děti poškozené syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN). Oběti domácího násilí mohou trpět například poruchou chování, psychosomatickými symptomy, poruchou spánku, sníženou sebeúctou, problémy v kolektivních zařízeních, agresivitou či sebevražděnými sklony.¹⁰³

Primární a sekundární viktimize jsou značně odlišného charakteru a nemají mezi sebou nic společného. Zásadním rozdílem je fakt, že primární viktimize zcela kontroluje násilná osoba, směřuje jí přímo na oběť domácího násilí a nelze tak propuknutí násilí předejít, zatímco sekundární viktimize předejít lze za použití vhodných postupů při komunikaci s obětí domácího násilí a dochází k ní až po spáchání trestného činu na oběti.¹⁰⁴

¹⁰² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 12

¹⁰³ DAWN, Bradley Berry. Domestic Violence Sourcebook, The. 3rd ed. United States: Los Angeles: Lowell House, 2000. ISBN 978-0-7373-0419-0. s. 129-154

¹⁰⁴ KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 978-80-7262-410-2. s. 209-210

6.1 Dítě jako primární oběť domácího násilí

K primární viktimizaci dochází pouze tehdy, pokud je proti dítěti ze strany násilné osoby použito fyzické, psychické či sexuální násilí. Jde zejména o situaci, kdy se domácí násilí vztahuje primárně na dítě či je v rámci rodinného konfliktu dítě vystaveno zároveň s dospělou osobou domácímu násilí, například v postavení matka a dítě. Tyto situace vypovídají především o zanedbání či zneužití rodičovské povinnosti, spáchání trestného činu na dítěti ohrožující jeho život, zdraví, lidskou důstojnost, mravní vývoj či pouhé podezření ze spáchání takového činu. Za trestný čin se považuje týrání svěřené osoby, zanedbání vyživovací povinnosti, ohrožující výchova dítěte či pohlavní zneužívání. Následkem toho dochází k tzv. primární újmě, která se u poškozeného dítěte projevuje fyzicky, psychicky či emocionálně.¹⁰⁵ Domácí násilí je pro dítě z mnoha důvodů velmi intenzivním zážitkem, kdy právě jedním z nich je narušení vzájemného vztahu mezi dítětem a rodiči. Tyto děti se cítí vůči vystavenému násilí bezbranně a mnohdy pocítují odpovědnost za situaci, která se v rodině odehrála.¹⁰⁶ Na základě dlouhodobé přítomnosti dítěte v narušené rodině lze předpokládat, že při opakovaném domácím násilí převezme ohrožené dítě od násilné osoby jistý vzorec chování a postupem času se tak může samo stát násilnou osobou. Hovoříme zde o tzv. transgeneračním přenosu identity, kdy násilné osobě tento převzatý způsob chování přijde zcela běžný a považuje ho za bezproblémový.¹⁰⁷

6.2 Dítě jako sekundární oběť domácího násilí

Dítě se může stát také sekundární obětí domácího násilí, a to za situace, kdy je samo svědkem domácího násilí mezi rodiči či mezi jinými osobami, se kterými obývá domácnost nebo kterým je, popřípadě svěřeno do péče. Ačkoliv není dítě přímo osobou ohroženou domácím násilím a je pouze svědkem násilí, pak přesto může dojít k ohrožení jeho rozumového, citového a mravního vývoje. K sekundární viktimizaci dítěte může rovněž docházet až v době po spáchání trestného činu na dítěti. Není však podmínkou, že by se měla vyskytovat u všech případů domácího násilí. Jedná se například o publikaci citlivých informací prostřednictvím médií, kdy odhalení těchto detailů vyvolává u poškozeného dítěte opětovné pocity ohrožení a bezmoci. Dále se může objevovat při

¹⁰⁵ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 120-121

¹⁰⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 12-16

¹⁰⁷ Průvodce. Průvodce [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>

konfrontaci dítěte a činných orgánů v trestném řízení, i pokud s dítětem jednají zcela adekvátně, při podrobení nezbytných znaleckých posudků v zájmu dítěte či nevhodnou reakcí okolí na danou situaci.¹⁰⁸ Veškeré tyto situace jsou pro dítě silně deprimující a zatěžující, neboť tak žije v permanentním stresu, v atmosféře ohrožení, v nepředvídatelnosti dalšího vývoje, v pocitu osamělosti či pocitu bezmoci. Následkem toho dochází k tzv. sekundární újmě dítěte, která je výslovně psychologického charakteru.¹⁰⁹ U poškozeného dítěte se tak na základě oné skutečnosti rozvíjí pocit nespravedlnosti, pocit nedůstojnosti a pocit izolace. Sekundární viktimizace má však tři různé příčiny, jimiž jsou strukturální příčiny, které vyplývají z formálních předpisů, dále sociálně psychologické příčiny, tj. klamné mýty a stereotypy o obětech trestných činů, a v poslední řadě individuální příčiny, kdy se jedná především o postoje, kognitivní schémata jednotlivců, kteří profesionálně nebo privátně přicházejí do kontaktu s oběťmi trestných činů.¹¹⁰

¹⁰⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 120-121

¹⁰⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 12-22

¹¹⁰ Průvodce. Průvodce [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>

7 Domácí násilí páchané během epidemie COVID-19

Problematika domácího násilí je v současné době už takto velmi závažná, kdy mnozí z nás se s tímto pojmem ani zdaleka nesetkali. Ovšem vlivem epidemie COVIDu-19, jenž hluboce zasáhla do života snad každého člověka a ovlivnila tak fungování společnosti po celém světě se tento nebezpečný fenomén projevil navenek mnohonásobně výrazněji. Nejen kombinací fyzického, psychického, sexuálního a ekonomického násilí, ale i snadnější manipulací a soustavnou kontrolou obětí.

Při pohledu na současný způsob života, kdy je svět všem zcela otevřen a každý člověk má neomezené možnosti je sociální izolace pro většinu z nás naprosto nepředstavitelná. Právě tato změna byla pro lidstvo jedním ze zásadních faktorů v době epidemie COVID-19, jenž se promítla v jistém měřítku do chování vybraných jedinců a podnítila tak jejich skrytou agresi. Dalším významným faktorem byla ztráta zaměstnání, která způsobila finanční potíže a vedla tak k psychické zátěži obou partnerů. Představa o nezaopatřené rodině a úpadku životní úrovně je dostatečným iniciátorem pro změny chování a počátky násilí v domácím prostředí. Toto obtížné období mělo rovněž nepříznivý dopad na velkou většinu dětí, jež vyrůstaly v narušených rodinách. Zejména omezení povinné školní docházky, obrovská sociální izolace a zaopatření domácí výuky ze strany rodičů často vedlo k psychickému vyčerpání a zároveň k praktikování násilné výchovy, či spíše k domácímu násilí. Vzhledem k přitěžující situaci během epidemie COVID-19 tak došlo k vyhlášení nouzového stavu České republiky a následného lockdownu státu, kdy tento stav sebou přinesl značný nárůst násilí v mnoha domácnostech.¹¹¹

Závažnost domácího násilí během epidemie COVID-19 na sebe poukázala přímo v první vlně tohoto smrtícího viru koncem roku 2019, kdy v České republice byly první případy zaznamenány až na jaře roku 2020. Zvýšením nápadu této latentní činnosti se zvýšila i poptávka po odborné pomoci jednotlivých institucí a organizací, jenž pomáhají obětem domácího násilí. Podle aktuálních poznatků nešlo pouze o ženy, ale převážně i o děti, jež byly vystaveny domácímu násilí. Ovšem vlivem epidemie COVID-19 došlo k přísným hygienickým podmínkám a restrikci státních institucí, organizací, zdravotnických a školských zařízení, úřadů a dalších sociálních služeb. To narušilo provoz některých státních institucí, kdy v ojedinělých případech došlo i k pozastavení

¹¹¹ NYKLOVÁ, Blanka, Dana MOREE. „Násilí na ženách v souvislosti s covid-19.“, 2021. ISBN 978-80-7330-380-8. [cit. výzkumná zpráva]. s. 14-38

jejich činnosti. Vzhledem k vysokému riziku nákazy tohoto smrtícího viru, přizpůsobila intervenční centra a ostatní organizace provoz tak, že zprostředkovaná pomoc probíhala zejména distanční formou. To však neznamenalo, že poskytované služby prostřednictvím online konzultací a telefonické podpory neposkytovaly plnohodnotnou, profesionální pomoc. Na druhou stranu tato podpora neumožnila poskytnout socioterapeutické služby lidem s jistými indispozicemi. Nicméně v případech bezprostředního ohrožení byla poskytnuta za přísných hygienických opatření ambulantní a později i terénní pomoc těmto osobám.¹¹²

Málokdo však očekával, že se společnost ocitne v druhé, ještě intenzivnější vlně epidemie COVID-19. V létě roku 2020 tato vlna sebou přinesla po krátkém období uvolnění nová mimořádná opatření, která měla zamezit dalšímu šíření epidemie COVID-19. Intervence společnosti první vlnou tohoto smrtícího viru v jistém měřítku přispěla k připravenosti a pohotové pomoci osobám, jež byli zasaženi nejen virem, ale i domácím násilím. Jednalo se zejména o osoby, nacházející se v ohrožení života, zdraví a lidské důstojnosti. V této době mimořádných opatření se aktivně zjišťovala rizika ve vztazích, příčiny eskalujících incidentů a další rizikové faktory, které by mohly mít podstatný vliv na disharmonický život v domácnostech. Ovšem podle zjištěných poznatků lze usoudit, že intenzita domácího násilí nebyla ve druhé vlně epidemie COVID-19 o tolik závažnější než ve vlně první. Nasvědčují tomu obzvláště tyto dvě formy chování, jež veškerá fakta jednoznačně potvrzují. První forma chování je způsobena zejména vlivem dlouhodobého stresu a únavy, jež u násilných osob vytváří ideální podmínky pro nárůst agrese. Druhá forma chování pojednává spíše o pasivním způsobu života, kdy dlouhotrvající epidemie COVID-19, včetně dlouhodobého výskytu domácího násilí v rodině přechází ve stereotyp.¹¹³

O domácím násilí bylo v souvislosti s epidemií COVID-19 velmi často hovořeno jak v tuzemských, tak i v zahraničních médiích. To mělo pozitivní ohlas na veřejnost, jež získala objektivní informace o existenci a nebezpečí domácího násilí. Nicméně je na místě připomenout, že definice a vnímání tohoto fenoménu je v každé zemi zcela odlišné. Zatím co v České republice je za domácí násilí považováno dlouhodobé, opakované násilí mezi blízkými osobami žijícími ve společné domácnosti, v zahraničí se za domácí násilí považuje i ojedinělý incident, který nastal v okamžiku nezvládnutí krizové situace.

¹¹² Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: http://www.domacinasili.cz/wp-content/uploads/C19-Fin%C3%A11_VW.tw_.pdf

¹¹³ Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/wp-content/uploads/Pr%C5%AFzkum-APIC-062020-1.pdf>

Během epidemie COVID-19 se prokázalo, že intervenční centra byla zpravidla prvním kontaktem při vyhledávání odborné pomoci potenciálních obětí. Podporu poskytovala též Policie České republiky, která tuto problematiku řešila zejména formou vykázaní. Nicméně pro enormní vytíženost tohoto bezpečnostního sboru byla jejich pozornost zaměřena spíše na časté narušení protiepidemických opatření. Ačkoliv statistiky v dnešní době hovoří o mírném poklesu domácího násilí, musíme si však připustit, že tato forma násilí je především latentního charakteru a čísla mohou být zavádějící. António Guterres pronesl:

„Ženy již pociťují důsledky omezení pohybu a karanténních opatření. Tato opatření jsou jistě nezbytná, zvyšují riziko násilí na ženách ze strany partnerů. Prudký nárůst domácího násilí během pandemie je alarmující. Největší organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí ve Velké Británii například oznámila nárůst telefonátů na svou linku pomoci o 700 procent! Organizace, které poskytují služby pro ohrožené ženy, přitom čelí nedostatku prostředků na činnost.“¹¹⁴

7.1 Statistická data domácího násilí během epidemie COVID-19

Ze statistických dat domácího násilí během epidemie COVID-19 můžeme vyvodit následující závěry:

- V rámci souhrnného počtu vykázaní označila Policie ČR v roce 2019 celkem 2076 osob za ohrožené, z toho 160 mužů, 1245 žen a 671 nezletilých dětí, jak vyplývá z grafu v příloze I.
- V rámci nízkoprahových kontaktů vyhledalo ve sledovaném období v roce 2019 pomoc intervenčních center v ČR celkem 6951 osoby ohrožené, z toho 5882 žen a 600 mužů. V soužitích bylo násilnému jednání přítomno, případně vystaveno 469 dětí, jak vyplývá z grafu v příloze II.
- Nejčastěji se v roce 2019 jednalo o případy násilí v soužitích nezletilé dítě – rodič (526), družka/druh (456) a manželé (394), jak vyplývá z grafu v příloze III.
- V rámci souhrnného počtu vykázaní označila Policie ČR v roce 2020 celkem 1971 osob za ohrožené, z toho 621 dětí, 187 mužů a 1163 žen, jak vyplývá z grafu v příloze IV.

¹¹⁴ COVID-19 a genderová nerovnost – OSN Česká republika. OSN Česká republika – Poskytujeme informace o činnosti a prioritních cílech organizace, včetně specializovaných agentur a programů. [online]. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/covid-19-a-genderova-nerovnost/>

- V rámci nízkoprahových kontaktů vyhledalo ve sledovaném období v roce 2020 pomoc intervenčních center v ČR celkem 7082 osoby ohrožené, z toho 5973 žen a 599 mužů. V soužitích bylo násilnému jednání přítomno, případně vystaveno 510 dětí, jak vyplývá z grafu v příloze V.
- Nejčastěji se v roce 2020 jednalo o případy násilí v soužitích nezletilé dítě – rodič (465), družka/druh (444) a manželé (338), jak vyplývá z grafu v příloze VI.
- V rámci nízkoprahových kontaktů vyhledalo v roce 2021 pomoc intervenčních center v ČR celkem 7107 osoby ohrožené, z toho 5882 ženy a 528 mužů. V soužitích bylo násilnému jednání přítomno, případně vystaveno 697 dětí, jak vyplývá z grafu v příloze VII.
- V České republice bylo v roce 2020 zaznamenáno celkem 1170 případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Výše uvedený graf znázorňuje srovnání s rokem 2019, kdy za stejné období bylo 1259 případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, jak vyplývá z grafu v příloze VIII
- V rámci souhrnného počtu vykázaní označila Policie ČR v roce 2020 celkem 1971 osob za ohrožené, z toho 621 dětí, 187 mužů a 1163 žen. Výše uvedený graf srovnává počty ohrožených osob za stejné období roku 2019, jak vyplývá z grafu v příloze IX.
- V České republice bylo v roce 2021 zaznamenáno celkem 959 případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Výše uvedený graf znázorňuje srovnání s rokem 2020, kdy za stejné období bylo realizováno 1170 případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, jak vyplývá z grafu v příloze X.
- V rámci souhrnného počtu vykázaní označila Policie ČR v roce 2021 celkem 1697 osob za ohrožené, z toho 146 mužů, 963 žen a 588 nezletilých dětí. Výše uvedený graf srovnává počty ohrožených osob za stejné období roku 2020, jak vyplývá z grafu v příloze XI.

8 Organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí

Situace, které si vytrpěli oběti domácího násilí, mohou být z mnoha úhlů pohledů pro nás, jakožto pro veřejnost, naprosto nepředstavitelné. Domácí násilí, v němž se ohrožená osoba ocitá, ať už v roli primární či sekundární oběti, lze s jistotou považovat za velmi komplikované a dosti citlivé téma. Vzhledem ke skutečnosti, čím vším si ohrožená osoba prošla, není vůbec překvapivé, že se o tento traumatizující zážitek nechce s nikým podělit. Značný podíl na tom může mít nezměrný strach z reakce násilné osoby či vlastní stud za vzniklou situaci. V jiném případě je oběť na násilníka silně fixovaná a nechce podnikat kroky ke zlepšení svých životních podmínek do té doby, než vlivem intenzivnější a progresivnější formou násilí není bezprostředně ohrožena na životě, kdy až poté vyhledá nezbytnou pomoc. Nejedná se však o snadnou úlohu, neboť vymanit se z domácího násilí představuje velkou dávku odvahy a energie.¹¹⁵

Rozhodnout se vyhledat pomoc je klíčovým krokem, jak ukončit dlouholeté působení násilí v narušené rodině a začít tak konečně žít bez nepřetržitého pocitu strachu a bezmoci. A proto v tomto případě vystupují nejrůznější instituce, intervenční centra či neziskové organizace, které pomáhají obětem domácího násilí vypořádat se s těmito traumatizujícími zážitky a otevřít novou životní kapitolu. Neziskové organizace disponují značně rozšířenou působností, neboť v posledních letech problematika domácího násilí rapidně vzrostla, včetně poskytnutí potenciálního útočiště. Měli bychom však zmínit, že v minulosti byly možnosti zajištění bezpečí pro oběti domácího násilí značně limitované. V dnešní době je však ohrožené osobě poskytnuta odborná pomoc prostřednictvím materiální, psychické či právní podpory.¹¹⁶

V České republice existuje celá řada intervenčních center, institucí či neziskových organizací, avšak za nejvýznamnější z nich lze považovat například Bílý kruh bezpečí (BKB), orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a Policii České republiky (PČR). Dále se problematikou domácího násilí zabývají organizace ROSA, Acorus, Květná zahrada, Magdalenium, Persefona, Centrum Locika, Dětské krizové centrum, justice, obecní či městská policie a další.¹¹⁷

¹¹⁵ Pomáháme dětem – Dětské krizové centrum. Dětské krizové centrum – Odborná pomoc dětem a rodičům [online]. Všechna práva vyhrazena, Dětské krizové centrum 2022 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/pomahame-detem/>

¹¹⁶ CONWAY, Helen L. Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. Praha: Albatros, 2007. Albatros Plus. ISBN 978-80-00-01550-7. s. 77-94

¹¹⁷ Ochrana před domácím násilím – Domácí násilí. Domácí násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, z.s. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/ochrana-pred-domacim-nasilim/>

Ve Spolkové republice Německo poskytuje pomoc obětem domácího násilí zejména Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (BMFSFJ) a Bundespolizei. Dále se touto problematikou zabývají i organizace NINA, Weissen Ring, intervenční centra a další.¹¹⁸

8.1 Tuzemské organizace (ČR)

8.1.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí je nezisková organizace, jež byla založena v roce 1991. Dnes již s 12 komplexními pracovišti, která se nachází v 9 krajích po celé ČR, poskytuje pomoc obětem trestných činů, svědkům a pozůstalým po obětech. Tato organizace je zcela diskrétní, bezplatná a přijímá veškeré ohrožené osoby bez ohledu na pohlaví, věk, etnický či rasový původ, sociální postavení či náboženské vyznání. Též je proslulá svou neutrálností a nestranností ke vzniklé situaci, v níž se ohrožená osoba ocitla. Poskytuje komplexní pomoc obětem domácího násilí, která zahrnuje sociální, právní a psychologické poradenství. Dále nabízí přínosné informace týkající se práv obětí dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů; zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti; zákona č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím a rovněž napomáhá obětem domácího násilí se seberealizací.¹¹⁹ Veškerá pomoc spočívá v individuálním přístupu k oběti, její osobnosti a okolnostem dané situace. Bílý kruh bezpečí realizoval řadu významných projektů, které se úspěšně propagovaly i na mezinárodní scéně. Jedná se například o projekt Domácí násilí, Nejste na to sami, Kormidlo, CEET, ASTREIA, DAPHNE II, MUSAS II, INFOVICTIMS či známý mezinárodní projekt Victims In Europe. Organizace se též prezentuje publikační formou, kdy veřejnosti poskytuje široké spektrum informací prostřednictvím odborných knih, propagačních letáků či vlastního čtvrtletníku BKB. Také provozuje nejrůznější akreditovaná školicí střediska pro bezpečnostní sbory a jiné cílové skupiny. Využívá diagnostickou metodu SARA DN a je členem nadnárodní organizace Victim Support Europe. Bílý kruh bezpečí je jednou z předních organizací v boji proti domácímu násilí.¹²⁰

¹¹⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 131-132

¹¹⁹ Poslání a činnost. Bílý Kruh Bezpečí [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/onas/poslani-a-cinnost/>

¹²⁰ Projektová činnost. Bílý Kruh Bezpečí [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/onas/projektova-cinnost/>

8.1.2 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgánem sociálně-právní ochrany dětí je v zásadě jakýkoliv státní orgán, který dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, poskytuje pomoc obětem domácího násilí. Lze ho nalézt v každém kraji po celé České republice. Jak již vyplývá ze samotného názvu, tak účelem těchto státních orgánů je především ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, na ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a na působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. To zpravidla vykonávají obecné a krajské úřady, kdy největší kompetenci disponují obecné úřady obcí s rozšířenou působností. Ovšem působnost orgánů sociálně-právní ochrany je velmi rozsáhlá, a proto ji nelze sjednotit pouze do jednoho právního odvětví. Ve své podstatě orgány sociálně-právní ochrany dětí dodržují mnoho právních předpisů, jenž upravují ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte. Jde například o zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže či zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.¹²¹

Ochrana je poskytnuta všem dětem bez ohledu na pohlaví, věk, etnický či rasový původ, sociální postavení či náboženské vyznání. Služby jsou bezplatné a stát zcela zodpovídá za ochranu dětí před veškerou formou domácího násilí. Dále tento orgán koná preventivní činnost, kdy se snaží zamezit eskalaci násilí v domácnosti. V boji proti domácímu násilí využívá rozmanité postupy a nástroje, jako je například komunikace s rodiči; s blízkými osobami a zhodnocení tak celé situace; individuální pohovor s ohroženým dítětem; zprostředkování kvalifikované psychologické, sociálně-právní či socioterapeutické pomoci, dočasné či trvalé poskytnutí náhradní péče apod. V případě, že se nejedná o zcela závažnou formu domácího násilí, dítě je přiměřeného věku a chce navázat opětovný kontakt s rodiči, lze dokonce uvažovat za přítomnosti sociálních pracovníků a pravidelných konzultací o tzv. sanaci rodiny. Prioritou orgánu sociálně-právní ochrany dětí je zejména ochrana potřeb a zájmů dítěte, kdy má tento orgán povinnost i monitorovat činnost ústavní nebo ochranné výchovy. Při spolupráci s dítětem by se měly respektovat potřeby ohroženého dítěte s tím, že kroky proti domácímu násilí

¹²¹ OBECNÉ - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí 2022 [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/>

budou učiněny ve zcela bezpečném prostředí a dítě nebude vystaveno další zátěžové situaci.¹²²

8.1.3 Policie České republiky

Policie České republiky je ozbrojený bezpečnostní sbor, který byl zřízen v roce 1991 zákonem České národní rady a je podřízen Ministerstvu vnitra ČR. Jeho hlavním účelem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet tak trestné činnosti.¹²³ Tento bezpečnostní sbor chrání ohroženou osobu před domácím násilím dle ustanovení §44 – §47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Zákon byl dne 1. 1. 2009 novelizován institutem vykázaní, kdy v případě naplnění veškerých znaků domácího násilí opravňuje příslušníka Policie ČR vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, popřípadě mu zakázat vstup do společné domácnosti. Vykázaní je preventivním a velmi efektivním opatřením, které chrání ohroženou osobu před domácím násilím nejen teritoriálně, ale i personálně. Nejprve je však zapotřebí vyhodnotit danou situaci v domácnosti, kdy zpravidla záleží na mnoha faktorech. Jsou jimi například získané informace od oznamovatele či jiné přítomné osoby (sousedí, příbuzní), intenzita směřovaných útoků a jejich frekvence, rizika pro ohroženou osobu po odjezdu Policie ČR vyhodnocené pomocí metody SARA DN, nebezpečnost násilné osoby, rizika eskalace, evidence výjezdů na místo činu, lustrace osob v informačních systémech apod. Po uvážení všech proměnných lze vykázat násilnou osobu na dobu 10 dní, kdy platnost nabývá až dnem následujícím. Ohrožená osoba má tak dostatek času pro bezpečný odchod a určitý prostor pro zvážení dalšího kroku ve svém životě. Policista, jenž celou situaci eviduje, by měl být odborně proškolen či alespoň připraven přistupovat k situaci s naprostou obezřetností.¹²⁴

8.1.4 Intervenční centra

Intervenční centra jsou sociální pracoviště poskytující pomoc obětem domácího násilí, jejichž činnost spadá pod ustanovení §60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V České republice současně působí celkem 17 pracovišť, kdy v každém kraji

¹²² DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 122-125

¹²³ Policie České republiky - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. 2022 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

¹²⁴ Domácí násilí - institut vykázaní a další informace - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2022 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>

nalezneme alespoň jedno. Intervenční centra započaly poskytovat sociální služby již od roku 2007, kdy za tímto účelem úzce spolupracovaly s Bílým kruhem bezpečí (BKB) a Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (MPSV ČR), a rovněž tak došlo k rozdělení dílčí kompetence metodického vedení mezi tyto instituce. Nedílnou součástí metodiky intervenčních center je spolupráce s policií ČR, neboť jsou povinna nejpozději do 48 hodin poskytnout pomoc ohroženým osobám, které nemají žádné bezpečné útočiště. Tato pomoc je poskytnuta prostřednictvím ambulantní, terénní či bytové formy a je zakotvena v zákoně č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Sociální služby intervenčních center spočívají zejména ve vytváření bezpečných podmínek pro případnou pomoc ohroženým osobám, včetně odborného poradenství. Dalším podstatným aspektem činnosti intervenčních center je individuální přístup a sdílení významných informací s ostatními pracovišti, neziskovými organizacemi, obcemi, orgány či útvary, neboť jedině vzájemnou spoluprací lze účinně zamezovat a brojit proti domácímu násilí a pomáhat ohroženým osobám.¹²⁵ Ohrožené osoby v těchto centrech mohou nalézt psychologickou a emocionální podporu, poskytnutí sociálních a právních služeb, krizovou intervenci, pomoc s přípravou a podáním právních návrhů, pomoc s konzultací úřadů či jiných příslušných orgánů. Tyto služby lze poskytnout nejen ohrožené osobě, ale také i osobám v jejím blízkém okolí, které chtějí svou účastí pomoci. První kontakt s obětí domácího násilí je z pohledu intervenčního centra zcela klíčový, neboť je důležité získat si důvěru oné osoby a následně ji poučit o veškerých možnostech vývoje situace.¹²⁶

8.2 Zahraníční organizace (SRN)

8.2.1 Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, v překladu Spolkové ministerstvo pro rodiny, seniory, ženy a mládež, je nejvyšší spolkový orgán ve Spolkové republice Německo. Tento spolkový orgán působí již od roku 1953, kdy prvním spolkovým ministrem byl Franz Josef Wuermeling. Jeho ústředí se nachází v Berlíně, kde zaměstnává přibližně 900 pracovníků rozdělených do šesti oddělení, jenž pod sebou mají další orgány a agendy. Struktura spolkového ministerstva se skládá z: Ústředního

¹²⁵ Intervenční centra. Průvodce [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/intervencni-centra>

¹²⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5. s. 136-147

oddělení; Oddělení demokracie a služeb; Oddělení rodiny; Oddělení demografické změny, seniorů a sociální péče; Oddělení rovnoprávnosti a Oddělení dětí a mládeže.

Oddělení dětí a mládeže je důležitým institutem, pod který spadá tzv. *Jugendamt*, kdy se jedná o úřad sociální péče o mládež, jenž nabízí pomoc obětem domácího násilí a obecně je zainteresován touto problematikou. Ochrana dětí a mládeže před všemi formami násilí je pro SRN nejvyšší prioritou. Tato ochrana musí být spolehlivě a účinně zaručena ve všech fázích života a ve všech životních situacích.

Zákon o ochraně dětí vstoupil v platnost 1. ledna 2012, kdy vytvořil právní základnu pro komplexní zlepšení ochrany dětí ve SRN a posílil tak zakotvení práv náležících k ochraně dětí, a to nejen pro samotné dítě, ale i pro zúčastněné strany. Tento zákon je založen na intenzivní spolupráci s odborníky ze spolkových států, obcí, sdružení apod. Ochrana dětí a mládeže spočívá především v intervenci, ale také v prevenci násilí. Díky tomuto zákonu a rovněž díky metodice Oddělení dětí a mládeže se situace ve SRN v posledních letech výrazně zlepšila a rovněž došlo ke změně postojů veřejnosti i odborníků k domácímu násilí.

Program „včasná pomoc“ a psychosociální podpora rodin též významně přispěly k preventivní ochraně dětí. Úmluva OSN o právech dítěte byla ze strany SRN ratifikována v roce 1992, kdy se SRN zavázala k respektování, ochraně a podpoře práv dětí. Každých pět let je SRN povinna předkládat Výboru OSN pro práva dítěte zprávu o provádění práv dětí a pokroku dosaženém v tomto ohledu. Úmluva OSN o právech dítěte se skládá z 54 článků a je založena na čtyřech základních principech: zákazu diskriminace, práva na život a osobní rozvoj, práva na účast a zásady nejlepšího zájmu dítěte. V souvislosti s posílením práv a zájmů dětí byla posílena také práva a zájmy rodičů. Rodiče jsou hlavními obhájci svých dětí, a to také odpovídá záměrům Úmluvy OSN o právech dítěte, neboť podle článku 5 musí být respektovány povinnosti, práva a povinnosti rodičů a čl. 18 odst. 1 zaručuje odpovědnost rodičů za nejlepší zájmy dítě. Přestože Úmluva OSN o právech dítěte platí v SRN již více jak 30 let, SRN se snaží zakotvit práva dětí v samotném tuzemském zákoně. Začátkem roku 2021 tak SRN učinila a docílila velkého kroku, kdy 20. ledna 2021 spolkový kabinet schválil a doplnil čl. 6 odst. 2 do Ústavy SRN o následující věty:

„Musí být respektována a chráněna ústavní práva dětí, včetně jejich práva vyvinout se v nezávislé osobnosti. Je třeba přiměřeně zohlednit nejlepší zájmy dítěte. Musí

*být zachováno ústavní právo dětí na slyšení. Primární odpovědnost rodičů zůstává nedotčeno.*¹²⁷

Spolkovým právním základem pro blaho dětí a mládeže je osmá kniha sociálního zákoníku (SGB VIII). Dodatečné právní předpisy provádějí jednotlivé spolkové státy. Úřad pro péči o mládež je oprávněn a povinen se postarat o péči v případech, pokud o to dítě nebo mladistvý požádá tzv. „sebeuposuzovatel“ (§ 42 odst. 1 věta 1 č. 1 SGB VIII) nebo pokud naléhavé nebezpečí pro blaho dítěte nebo mladistvého vyžaduje tento krizový zásah a zákonní zástupci nevznesou námitku nebo nelze včas dosáhnout rozhodnutí rodinného soudu (§ 42 odst. 1 věta 1 č. 2 SGB VIII).

Pomoc je poskytnuta všem, kteří byli v dětství nebo v dospívání vystaveni jakékoliv formě domácího násilí, a jejich příbuzným, a to nehledě na jejich původ, pohlaví, náboženství či sociální postavení. Oběti a jejich rodiny rovněž mohou najít poradenská centra a možnosti terapie v jejich bezprostředním okolí. Součástí pomoci je i poradenství v krizových a nouzových situacích, účast na řízení pro mladistvé, poradenství v otázkách partnerství a rozvodu či plánování a zahájení podpory výchovy. Kontaktním místem jsou místní úřady sociální péče o mládež ve městech a okresech, kde je poté vytvořen individuální plán (§ 80 SGB VIII). Tyto úřady se snaží chránit děti a mladistvé před nebezpečím a přispívat tak k udržování nebo vytváření pozitivních životních podmínek pro mladistvé a jejich rodiny, i pro děti a rodinné prostředí. Neboť každý člověk má právo podporovat svůj rozvoj a vzdělávat se, aby se stal samostatnou a společensky odpovědnou osobností.

Oddělení dětí a mládeže disponuje po celé SRN širokou působností, kdy danou problematiku bere velice vážně a snaží se tak vzniklé situace posuzovat dle závažnosti a formy uplatňovaného násilí. Tyto formy násilí rozdělujeme zejména na *Kindesmisshandlung* a *Kindesmissbrauch*. *Kindesmisshandlung* představuje domácí násilí aplikované na dítěti fyzickou či psychickou formou, zanedbáváním nebo také šikanou. Na druhou stranu *Kindesmissbrauch* pojednává o domácím násilí aplikovaném na dítěti výhradně sexuální zneužíváním, včetně sexuální pornografie. Děti dotčené domácím násilím mají právo na ochranu, pomoc a podporu. Zajistit tato práva je povinností společnosti jako celku. Proto spolkové ministerstvo pro mládež spoléhá na

¹²⁷ [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend/kinderrechte/kinderrechte-ins-grundgesetz>

komplexní celkovou koncepci ochrany před sexuálním násilím, ve které spolupracují všechny sociální odbory.¹²⁸

8.2.2 Bundespolizei

Der Bundesgrenzschutz, v překladu spolková pohraniční stráž, byla založena spolkovým zákonem roku 1951. Dnes je již tento název minulostí, neboť roku 2005 byl bezpečnostní sbor přejmenován na spolkovou policii (BPOL). Ve SRN plní spolková policie rozsáhlé a rozmanité policejní úkony, zejména v oblasti ochrany hranic, železniční a letecké bezpečnosti. V rámci těchto úkonů je spolková policie aktivní také v boji proti trestné činnosti, potažmo domácímu násilí. Dnes již se 40 000 aktivními policisty, je spolková policie vysoce efektivní policejní silou operující na celostátní úrovni. Je zastoupena na více než sto místech, včetně všech důležitých míst dopravní infrastruktury ve SRN, což pohodlně umožňuje spolkové policii pružně reagovat na závažné incidenty, plnit své policejní úkony a přispívat tak k udržení celkové bezpečnosti po SRN. Spolková policie v rámci udržování bezpečnosti úzce spolupracuje s dalšími bezpečnostními orgány na spolkové a státní úrovni, a také s řadou zahraničních úřadů v rámci mezinárodní bezpečnostní spolupráce. Rovněž plní své policejní povinnosti v zahraničí jménem OSN, Evropské unie (EU) a dalších mezinárodních organizací. Úkony a pravomoci spolkové policie jsou v zásadě upraveny zákonem o spolkové policii (BPolG). Další právní úpravu předmětu činnosti spolkové policie lze nalézt také v řadě dalších právních ustanovení, jako je zákon o pobytu, zákon o azylovém řízení a zákon o letecké bezpečnosti.

Spolková policie také přispívá nejrůznějšími projekty v rámci prevence u dětí a mladistvých. Například v rámci spolupráce se školou Lothar-von-Faber v Norimberku žáci vytvořili na hodinách výtvarné výchovy společně s místní spolkovou policií mnoho obrázků a komiksových kreseb, které pomocí obrazového příběhu vzbuzují morální odvahu k řešení domácího násilí a také nabádají k porozumění a k soucitu s oběťmi domácího násilí. Jednotlivé příběhy popisují situace, které děti a mladiství zažívají v každodenním životě v souvislosti s domácím násilím, a mohou tak být použity i jako návod k vyřešení konkrétních situací.¹²⁹

Spolková policie může využít řadu opatření za účelem odvrácení nebezpečí a zabránění domácího násilí. Pokud bylo použito násilí, může spolková policie vykázat násilnou osobu z jejího domova a zakázat jí několikadenní návrat, pokud by mohlo dojít

¹²⁸ [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.blja.bayern.de/>

¹²⁹ Häusliche Gewalt | polizei-beratung.de. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.polizei-beratung.de/opferinformationen/haeusliche-gewalt/>

k dalšímu násilí. V některých spolkových zemích může také spolková policie uložit dočasný zákaz kontaktu a přiblížení. Pokud se násilná osoba pokusí vejít do bytu během zákazu návratu, musí o tom v každém případě informovat policii. Vicedenní lhůta pro vystěhování ze strany policie dává obětem domácího násilí příležitost v klidu vyhledat radu, získat podporu od místního centra pomoci a získat ochranu podle spolkového občanského práva.

Co se týče civilní ochrany, tak jsou práva oběti domácího násilí zákonem výrazně posíleny. Umožňuje to rodinnému soudu dlouhodobě zakázat násilné osobě vstup do sdíleného bytu. To je důležitý předpoklad pro zamezení eskalace násilí v rodině nebo ve vztahu. Kromě toho může soud násilné osobě vůči osobě poškozené vyslovit zákaz přístupu a kontaktu prostřednictvím hovorů, zpráv, faxů, e-mailů, sociálních sítí a dalších forem obtěžování. O ochranu lze požádat tak, že se ohrožená osoba dostaví osobně na kontaktní místo nebo že využije pomoci právníka. Porušení příkazu vykázaní z bytu a zákazu jeho návratu je trestným činem podle § 4 zákona o ochraně před násilím a je potrestáno odnětím svobody až na jeden rok nebo pokutou.

Oběti domácího násilí potřebují kvalifikovanou podporu při zvládnání svých zkušeností s násilím. Pomoc obětem může být také poskytnuta prostřednictvím odborného poradenství v úřadech sociální péče pro mladé, prostřednictvím pedagogů v azylových domech či speciálních nabídek traumatologických center pro děti a dospívající.¹³⁰

¹³⁰ Bundespolizei - Die Bundespolizei in Sozialen Netzwerken. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/SocialBookmarks/netiquette_node.html

9 Metodika praktické části

9.1 Komparace tuzemských a zahraničních organizací

Rozdíly mezi organizací boje proti domácímu násilí v České republice a v SRN nejsou tak propastné, jaké by si je mohli mnozí z nás představovat. Legislativa, spolupráce s ostatními orgány či profesionalita vyškolených pracovníků se dají v této oblasti považovat za zcela totožné, pochopitelně až na pár výjimek.

Pro úplnou komparaci těchto dvou nepatrně odlišných organizací bychom měli jistě začít na samém začátku, kdy se oběť domácího násilí poprvé setkává s jejich službami. Zde obě organizace excelují včasnou reakcí a profesionalitou zakročení v domácnosti, kdy je obětí domácího násilí poskytnuta okamžitá pomoc a v mnoha případech dokonce izolace od násilníka. Co se týká právníkové, lékařské či psychologické služby, tak v tomto směru se též nedá nic vytknout. Obě organizace nabízejí obětím domácího násilí pomoc prostřednictvím výše zmíněných služeb, včetně přístřeší a stravy v azylových domech či jiných zařízeních.

Bezprostřední kontakt s obětí domácího násilí a profesionalita výsledku je další předností německé organizace, neboť se rozhodně může pyšnit pokrokovější taktikou výsledku, osobitým přístupem k oběti a zvýšenou prevencí sekundární viktimizace oběti.

Co se týče práv dítěte, tak zde obě organizace podléhají osnově OSN a řídí se tak Úmluvou o právech dítěte OSN. Lze však podotknout, že česká organizace je v této věci mírně benevolentní, neboť obyčejný výchovný pohlavek je u německé organizace vnímán již jako charakteristický znak domácího násilí. Pohled obou organizací je na onou věc poněkud odlišný, neboť tento způsob výchovy německá organizace značně odmítá a děti tak dostávají větší moc nad svými rodiči, kdy mohou této výsady snadno zneužít a nahlásit téměř cokoliv.

Během trestního řízení spolupracují oběti domácího násilí v obou případech s proškolenými pracovníky, včetně schopných advokátů či psychologů. Zde bychom měli vyzdvihnout přednosti české organizace, jenž úzce spolupracuje s ostatními organizacemi, místními centry a orgány, kteří urychlují a usnadňují celé dění. Německá organizace je na tom obdobně, ovšem veškeré funkce zastává především jeden obrovský státní orgán, jenž působí po celém SRN. Sankce a trestní sazby se v obou případech od sebe závratně neliší, při jejich vyměrování je však podstatný rozsah a forma násilí, jež byla použita na oběti.

Pravděpodobně nejpodstatnějším předmětem této komparace je důraz německé organizace na prevenci domácího násilí. Tento přístup je více než účinný, neboť děti jsou již od raného věku informovány ve školách o dané problematice a připravovány na situace, které mohou v běžném životě zažít. Dále děti v SRN mají povinnost pravidelně navštěvovat lékařské prohlídky, podle kterých lze s přesností odhadnout, zda je dítě obětí domácího násilí či ne.

V poslední řadě zde figurují různé organizace, poradny a jiná zařízení, jenž poskytují problémovým rodinám včasnou pomoc a je pro ně více než prioritou udržet rodinu pospolu, ovšem výhradně za jistých podmínek. Lze tvrdit, že v tomto směru je česká organizace pozadu a měli bychom si z tohoto podloženého faktu vzít příklad, kdy je možnost efektivněji předejít domácímu násilí. Prevence je bezesporu nejlepším řešením, jak předejít potenciálním komplikacím a následným ztrátám.

9.1.1 Tuzemské organizace

Děti, které čelí domácímu násilí, se zpravidla vyskytují v neobvykle složité situaci, neboť jsou na své rodině ekonomicky, sociálně či citově závislé, což jim brání vyhledat potřebnou pomoc a vzepřít se tak osobě násilníka. V nejlepším zájmu dítěte je nezbytné svěřit se někomu, komu naprosto důvěřuje, kdy se může jednat o blízkého kamaráda, příbuzného, učitele, souseda či dokonce trenéra. Snášet hrubé chování násilné osoby, nechat si ubližovat a stále přehlížet varovné signály je ta nejhorší možnost, kterou lze zvolit. Zároveň platí, že se dítě jako oběť domácího násilí může setkat s celou škálou trestných činů, které svou závažností a rozsahem mohou spadat až do kategorie zvláště závažných zločinů. Dítě je tak vlivem sociálního prostředí, hlavně osobami blízkými, kriminálními jevy doprovázejícími domácí násilí, alkoholem či drogami ohroženo na zdraví, popřípadě na životě, a nemá tak šanci na běžný bezstarostný život.

Stane-li se dítě obětí domácího násilí, je povinností každého tuto skutečnost nahlásit místně a věcně příslušnému orgánu. Nejčastěji v těchto případech figuruje Policie ČR, jež disponuje tísňovou linkou a nepřetržitým provozem mnoha oddělení. V případě, že se jedná o dítě mladší věku 15 let, mělo by tuto skutečnost správně nahlásit na nejbližší služebně v doprovodu zákonného zástupce či jiné plnoleté osoby. Není to však podmínkou, záleží především na rozsahu a závažnosti vzniklé situace konkrétní formy domácího násilí. V akutních případech je do narušené rodiny vyslána hlídka Policie ČR, aby tak oběti zajistila bezpečný odchod. Policie nebo jiný orgán činný v trestním řízení (OČTŘ) má dále pravomoc násilníka vykázat ze společného obydlí, a to dle zákona č.

273/2008 Sb., o Policii České republiky, popřípadě mu uložit dočasný zákaz přiblížení či kontaktování oběti. Tato informace se následně předává příslušnému intervenčnímu centru, jež oběť kontaktuje a zajistí ji další nezbytnosti, které by oběť mohla potřebovat. Pokud se jedná o situaci natolik závažnou, kdy bylo dítěti zvláště ublíženo na zdraví či životě, je Policie ČR povinna neprodleně zajistit služby lékaře či psychologa. Též je povinna neprodleně oslovit orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), který se po celou dobu trestního řízení podílí na ochraně práv a zájmů dítěte. OSPOD je rovněž schopen zajistit oběti domácího násilí dočasný pobyt v azylovém domě či v jiném zařízení.

Výslech dítěte provádí odborně proškolený příslušník Policie ČR ve speciálně vybavené místnosti, která svým uklidňujícím prostředím dítěti poskytuje pocit bezpečí. Tento výslech probíhá zpravidla individuálně podle dané situace, bez přítomnosti zákonného zástupce či jiné osoby. Je to proto, aby se zamezilo eventuální manipulaci ve výpovědi dítěte ze strany rodičů, neboť oni sami mohou být zodpovědní za domácí násilí. To však není jediným důvodem, protože v případě přítomnosti rodiče při výpovědi nemusí být výpověď dítěte použitelná jako relevantní důkaz v průběhu trestního řízení. Rovněž se dítě může za vzniklou situaci stydět, bát se o ni mluvit, rozzlobit či zklamat své rodiče. Posledním důvodem je zamezit převaze osob ve výslechové místnosti, kdy je zcela nezbytné vést s dítětem rozhovor v nerušném prostředí a získat si tak jeho důvěru. Oběť má však právo na tzv. zmocněnce, kdy onu funkci zastává zpravidla soudem jmenovaný advokát, jenž je zasvěcen do celého procesu. Policista, který je proškolen pro zacházení se zvláště zranitelnou obětí, používá při výslechu standartní postup, kdy oběti pokládá základní kriminalistické otázky, jako je kdo, co, kdy, kde, jak, čím a proč. Vzhledem k okolnostem je pro policii ČR prioritou nevystavovat dítě sekundární viktimizaci či jiné formě poškození. Dítě mladší věku 15 let nemusí být přítomné u soudního procesu, neboť je zcela dostačující jeho výpověď prostřednictvím videozáznamu. To však neplatí pro ostatní osoby, jež jsou povinné dostavit se na hlavní jednání. Každý, kdo se jistým způsobem účastní trestního řízení, je poučen o svých právech a povinnostech, včetně zachování mlčenlivosti. Tuto problematiku upravuje zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Během celého trestního řízení jsou dítěti poskytnuty služby právníka či psychologa. Pokud jsou zákonní zástupci dítěte ve věci domácího násilí obžalováni a nemohou tak vykonávat svá rodičovská práva, je dítěti dočasně přidělen opatrovník.

Vývoj trestního řízení se odvíjí od rozsahu napáchaných škod a způsobené újmy na dítěti jako oběti domácího násilí. Výše sankce či trestní sazby se určuje podle usnesení zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, kdy může být tato sazba uložena odnětím svobody na šest měsíců až na 12 let. V případě, že je rodič jediným zákonným zástupcem dítěte a dítě nemá žádnou jinou blízkou osobu, která by se ho ujala, zůstane dítě prozatímne v péči orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud se dítěti ve stanovené době nenajde vhodná pěstounská péče, tak je většinou umístěno do dětského domova.¹³¹

9.1.2 Zahraniční organizace

Právní řád SRN klade veliký důraz na právo dětí a mladistvých vyrůstat ve svých rodinách bez násilí. Dle ustanovení §1631 odst. 2 BGB mají děti v SRN právo na nenásilnou výchovu. Tělesné tresty, psychická zranění a další formy násilí nejsou povoleny, neboť jsou trestány dle trestního zákona SRN. Hovoříme zde například o zneužívání osob podle §225 StGB (nebo §221- §229 StGB (zabíjení a ublížení na zdraví)) a podle §176- §178 StGB (znásilnění, sexuální nátlak). SRN zásadně netoleruje jakoukoli formu násilí na dětech a není podstatné, zda se jednalo pouze o ojedinělou či opakovanou situaci. Rodina je pro SRN prioritou a není tedy nic podstatnějšího, než zdravá a úplná rodina. Nicméně realita je bohužel jiná a k domácímu násilí stále dochází. SRN vyzývá oběti domácího násilí k tomu, aby si našli někoho, s kým si o vzniklé situaci lze promluvit, a to např. konfrontací kamaráda, učitele, zazvonit sousedovi na zvonek a říct mu, že potřebuje okamžitou pomoc, nebo vyběhnout rovnou z domu a požádat někoho o pomoc či kontaktovat příslušné orgány.

Trestný čin, který naplňuje skutkovou podstatu domácího násilí, lze ohlásit ústně nebo písemně na jakékoli policejní stanici, intervenčním centru, poradenském centru či krizové lince pomoci. V případě, že se policie nebo jiný orgán dozví o domácím násilí, mají povinnost neprodleně zahájit ve věci vyšetřování. Trestní oznámení musí být podáno do tří měsíců od seznámení se s trestným činem. Při nahlášení stížnosti má oběť domácího násilí nárok na doprovod osoby blízké či právního zástupce, kdy základními náležitostmi oznámení jsou podrobnosti o vzniklé situaci, datum, čas, co se přesně stalo a jakým způsobem se to stalo. Počáteční výslech obvykle probíhá na policejní stanici, kdy za tímto účelem dostane obviněná osoba předvolání od policie. Dále je policie povinna přijmout řadu opatření k odvrácení nebezpečí, aby tak zabránila vzniku dalších trestných činů. Za

¹³¹ Dítě jako oběť trestného činu | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/dite-jako-obet-trestneho-cinu>

předpokladu, že by ve vzniklé situaci opakovaně docházelo k domácímu násilí, lze obviněnou osobu vykázat ze společného obydlí a zakázat ji tak několikadenní návrat. Policie, státní zastupitelství a soud jsou povinni při vyšetřování a prokazování věnovat zvláštní pozornost zranitelnosti oběti. V případě dětí, jakožto obětí sexuálních trestných činů, a i v jiných případech zahrnujících zvláštní potřebu ochrany osobnosti lze provádět video výslechy, aby oběť nemusela svědčit během hlavního jednání. Také je v těchto citlivých případech nezbytné vyhnout se vícenásobnému výslechu dítěte, neboť jde o závažnou psychickou situaci, která by ho mohla negativně ovlivnit.

Během vyšetřování je mezitím oběti poskytnuta potřebná psychologická a právní pomoc, jež oběť doprovází celým procesem řízení. Policie je též povinna oběť informovat a nasměrovat do místního centra pomoci, kde se o oběť náležitě postarají. V případě, že se matka s dítětem nemá na koho obrátit, je jí státem poskytnuto zázemí v azylovém domě. Pokud oběť utrpěla závažnou újmu na zdraví v důsledku násilí, může jí být poskytnuta nezbytná lékařská pomoc. Ta zahrnuje kompletní vyšetření vzniklých zranění a úrazů, které jsou fotograficky zdokumentovány a následně zaevidovány pro případné trestní oznámení. V rámci preventivní ochrany dítěte v SRN, se musí každé dítě podrobovat pravidelné lékařské prohlídce za účelem včasného odhalení domácího násilí, kdy jsou veškerá lékařská vyšetření náležitě zaevidována, aby mohla být použita při vyšetřování.

Poté, co bylo vzneseno obvinění, může příslušný orgán pokračovat v řízení, ale pouze se souhlasem státního zástupce a obviněné osoby. Pokud státní zastupitelství po výsledcích vyšetřování nepovažuje za nutné hlavní jednání, žádá o uložení peněžité sankce. Při zahájení hlavního jednání je přítomna nejen obžalovaná osoba, oběť, obhájci a státní zástupce, ale také potenciální svědci. Po výslechu obžalovaného jsou soudu ústně a přímo předloženy veškeré významné skutečnosti a důkazy. Dítě, jakožto oběť domácího násilí, je vyslýcháno pouze soudcem, pokud tedy soudu nebyla předložena videodokumentace výslechu dítěte, neboť v tom případě se dítě nemusí zúčastnit hlavního jednání. Zákonní zástupci mohou své dítě samozřejmě doprovázet, pokud ovšem sami nejsou osobou obžalovanou. Při výslechu může a v některých případech vyloženě musí být přítomen právník oběti a také psychosociální podpora v procesu. Soud po verdiktu hlavního jednání může obžalované osobě uložit peněžitou sankci, či ji odsoudit k trestu odnětí svobody s podmínkou na jeden či dva roky, v opačném případě k trestu odnětím svobody bez podmínky na dobu delší než dva roky.

V rámci mnohých programů, fondů a rodičovských poraden je narušené rodině poskytnuta pomoc s vizí obnovy rodinných vztahů v domácnosti a docílení tak prosperující rodiny. Prostředky, které jsou narušené rodině poskytnuty, pomáhají rodičům i dětem vyrovnat se s jejich domácí minulostí a zmírnit následné škody. Díky těmto fondům a odborné pomoci dochází k uspokojení a uklidnění předchozí situace v domácnosti, možnosti využití finančních služeb a zavedení tak jisté sounáležitosti v rodině. Obnova probíhá za přítomnosti sociálních pracovníků, kteří preventivní kontrolou nahlíží do soukromí a současných poměrů narušené rodiny. To však pouze za předpokladu, že se předchozí přístup a netaktní chování v rodině patřičně změnilo. Pokud se výchovné problémy v rodinném prostředí natolik zhorší, že poskytnutá pomoc již nebude stačit, je možné se souhlasem rodičů umístit dítě do náhradní rodiny. Tento krok je v mnoha případech nezbytným řešením pro zvládnutí celé situace, aby bylo docíleno zajištění možnosti větší míry bezpečí a běžného života pro dítě. Může se jednat pouze o dočasné řešení, ale také o trvalé. Záleží především na rozhodnutí rodičů, jakou cestu si zvolí a co vše pro opětovné získání svého dítěte podstoupí.¹³²

9.2 Kazuistika domácího násilí páchaného na dítěti

Zdroje nemohli být zveřejněny, jelikož se jednalo o výpovědi obětí.

Kazuistika č. 1 – chlapec, věk 6 let, fyzické týrání

První případová kazuistika je zaměřena na šestiletého chlapce, u kterého bylo zjištěno podezření na fyzické týrání nevlastním otcem.

Rodina chlapce je sociálně slabá, dysfunkční a rodinné prostředí se jeví jako problematické. Matka chlapce vyrůstala rovněž v sociálně slabé rodině, kdy její rodiče inklinovali k alkoholu a otec byl v opilosti velmi často agresivní. Matka je v současné době na rodičovské dovolené s dvouletými dvojčaty a také má sedmiletého chlapce, nicméně děti nemají společného otce. Matka, stejně jako její rodiče je často pod vlivem alkoholu. Matka žije ve společné domácnosti s partnerem, který je o 15 let starší než ona a je otcem dvojčat.

V tomto případě to byla právě základní škola, která kontaktovala orgán sociálně-právní ochrany dětí, neboť měla podezření na tělesné týrání a zanedbávání chlapce, který

¹³²Ablauf des Strafverfahrens | polizei-beratung.de. [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.polizei-beratung.de/opferinformationen/ablauf-des-strafverfahrens/>

chodil do školy nemytý, oblečený do špinavého oblečení, nenosil si do školy svačiny, neměl zaplacené školní obědy a rovněž měl mnoho neomluvených hodin.

Při návštěvě základní školy přidělená sociální pracovníce zjistila shora uvedený stav a z rozhovoru s třídní učitelkou chlapce se potvrdilo i podezření na tělesné týrání chlapce, neboť si všimla během hodin tělesné výchovy, že chlapec má po těle spoustu modřin a další různá poranění. Sám chlapec svůj stav třídní učitelce vysvětlil tak, že je nešikovný a že často padá. Až později během rozhovoru se sociální pracovnící chlapec přiznal, že ho partner matky často bije a také že mu ukládá tresty jako klečení na kolenou v koutě. Chování partnera matky je agresivnější, když je pod vlivem alkoholu. Matka na chování partnera nereaguje, občas je sama pod vlivem alkoholu. Ostatní děti nebyly nijak trestány.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí matku bezprostředně kontaktoval a matka přiznala, že situaci v domácnosti nezvládá, a tak jí byla navržena pomoc formou součinnosti s nízkoprahovým centrem pro děti a mládež a také psychologická pomoc pro chlapce. Matka se odstěhovala od partnera a rovněž se dobrovolně přihlásila na protialkoholní léčbu. Chlapec i dvojčata byli nadále monitorováni ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kdy se po určité době potvrdilo, že se matka snaží napravit a že pečuje o děti v rámci jejich možností. Proti partnerovi matky byly zahájeny Policií ČR úkony trestního řízení dle §158 odst. 3 trestního řádu ve věci fyzického týrání nezletilého chlapce. Chlapec v současné době dobře prospívá, není zakřiknutý ani ustrašený a pravidelně dochází do školy.

Kazuistika č. 2 - dívka, věk 13 let, psychické týrání

Druhá případová kazuistika se zabývá psychickým týráním nyní třináctileté dívky.

Dívka se narodila do úplné rodiny, kdy postupem času měla ještě jednoho sourozence. V době, kdy bylo dívce 10 let, přišel otec o práci, rodina se dostala do finančních potíží a manželství rodičů přestalo být harmonické. Otec rodinu následně opustil a manželství bylo rozvedeno až po nějaké době a dívka i se sourozenci byli svěřeni do péče matky. S otcem se však i nadále vídala.

Po necelém roce si matka dívky našla nového partnera, který se k nevlastním dětem choval příjemně a vlídně. Matka však s novým partnerem otěhotněla, sestěhovali se do společné domácnosti a v této době se partnerovo chování vůči nevlastním dětem zcela změnilo, zejména pak vůči nejstarší dívce. Byl věčně nespokojený, velmi přísný a dívka se snažil vnutit ideu, že je naprosto neschopná, nešikovná a že všechno pouze zkazí.

Dívka se nesměla scházet s kamarády a nesměla se ve volném čase věnovat svým zájmům. Dívka velice zodpovědně plnila úkoly zadané od partnera matky, včetně péče o mladší sourozence, přesto se jeho chování stále zhoršovalo, hlavně po narození jeho syna. Přesto, že se snažila zodpovědně plnit úkoly, otčím byl stále nespokojený. Dívka se tak začala stále více uzavírat do sebe, chyběl jí kontakt se svými vrstevníky a ve vztahu k situaci doma se cítila bezmocná, na což reagovala často smutkem a pláčem. K ostatním sourozencům se partner matky špatně nechoval. Matce i otci se bála s čímkoliv svěřit.

Ve škole se dívka chovala obdobně, byla velice tichá a plachá, neměla žádné kamarády a nezúčastňovala se žádných mimoškolních aktivit. Dívka se po nějaké době se svým problémem svěřila své třídní učitelce, se kterou si vytvořila velice úzký vztah. Třídní učitelka pak kontaktovala matku dívky a uvědomila jí o chování jejího partnera. Matka se nechtěla vzdát svého vztahu s partnerem, ale zároveň jí došlo, že vztah dcery s partnerem není funkční. Matka tedy vyhledala pomoc místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí a ve spolupráci s ním se snažila vyhledat vhodné řešení situace. Nakonec se matka s otcem dívky spolu dohodli, že dívka se přestěhuje ke svému biologickému otci a jeho partnerce, že přestoupí do jiné školy a že bude navštěvovat matku i své sourozence jednou za čtrnáct dní během víkendu. Dívce se tak zlepšil psychický stav, našla si v nové škole kamarády a má lepší výsledky ve škole.

Kazuistika č. 3 – dívka, věk 10 let, zanedbávání dítěte

V poslední případové kazuistice vystupuje desetiletá dívka, která žila ve společné domácnosti se svou dvacetišestiletou matkou, neboť jí byla svěřena do péče. Matka dceři zabraňovala vídat se s otcem, a tak ho dívka od odstěhování do bytu neviděla. Oba rodiče mají základní vzdělání.

Z počátku se matka jevila jako zodpovědná, později se její výchovné schopnosti jevíly jako silně nedostačující. Nedlouho poté, co si matka našla nového partnera, začala péči o dceru zanedbávat a často jí zanechávala doma samotnou. Vše vyvrcholilo tím, když se odstěhovala do jiné domácnosti ke svému partnerovi a dívku nechala doma téměř dva týdny samotnou. Dívka měla k dispozici pouze zmražené nebo konzervované jídlo a neměla téměř žádné čisté oblečení. Nikdo se o dívku nestaral, přestože docházela pravidelně do školy. Vše nahlásili sousedé z vedlejšího bytu, kteří zaregistrovali nepřítomnost matky. Byly tak shledány skutečnosti, které dívku v jejím vývoji přímo ohrožovaly.

Policie ČR okamžitě informovala místě příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a zahájila úkony trestního řízení dle §158 odst. 3 trestního řádu ve věci zanedbání péče u nezletilé dívky.

Dívka byla na základě předběžného opatření umístěna do dětského domova a otec dívky poté, co byl kontaktován, si podal k soudu návrh na svěření dívky do své výlučné péče. Matka doposud dívku nenavštívila, z čehož lze vyvodit, že ke své dceři neměla nijak láskyplný vztah, ale naopak vztah s naprostou absencí základních morálních a etických aspektů. Dívka byla nakonec svěřena do výlučné péče otce a matka v současné době čeká na soudní řízení. Dívka je v péči otce dle svého vyjádření spokojená.

Závěr

Domácí násilí je velice komplikovaný fenomén, který je napříč kulturami a právními systémy vymezován a perzekuován odlišně. Jediné, co je celosvětově vnímáno jednotně, je úprava ochrany dítěte v souvislosti s domácím násilím ve všech jeho možných podobách a způsobech, které autor detailně rozepsal v této bakalářské práci.

Cílem autora bylo demonstrovat legitimní postup organizací v České republice a na území Spolkové Republiky Německo, jenž nabízí pomoc obětem domácího násilí se zaměřením na nezletilé osoby. Objasnit postup tuzemských a zahraničních organizací vyúsťující v možný návrh řešení a postupů, které by mohly pomoci dané problematice, a poukázat prostřednictvím získaných statistických dat na zvýšení nápadu domácího násilí během epidemie COVID-19.

V teoretické části autor detailně charakterizoval problematiku domácího násilí, jeho specifické znaky a formy, se kterými se může společnost běžně setkat. Zaměřil se na profil ohrožené osoby a profil násilné osoby, vymezil tyto dvě důležité role a objasnil jejich postavení v domácím prostředí. Dále autor poukázal na závažnost domácího násilí u nezletilých osob a domácího násilí, které postihlo některé rodiny během epidemie COVID-19. V poslední řadě autor představil vybrané organizace, které se touto problematikou zabývají a pomáhají potenciálním obětem domácího násilí.

Ze statistických dat domácího násilí během epidemie COVID-19, za rok 2020 a 2021 ve srovnání s rokem 2019 vyplývá, že počet vykázaní ohrožených osob policií ČR se nijak radikálně nezměnil. V roce 2019 bylo označeno 2076 osob za ohrožené a v roce 2020 to bylo 1971, tedy o 105 méně. V rámci nízkoprahových kontaktů vyhledalo v roce 2019 pomoc intervenčních center v ČR celkem 6951 osob (5882 žen a 600 mužů), v roce 2020 vyhledalo tuto pomoc 7082 osob (5973 žen a 599 mužů), tedy o 131 více než v roce předchozím. V roce 2021 vyhledalo pomoc intervenčních center 7107 osob, policií ČR bylo označeno 1697 za osoby ohrožené (963 žen, 146 mužů a 588 nezletilých dětí). Z těchto dat si můžeme všimnout, že vykázaní označených osob za ohrožené policií ČR klesá (ve srovnání roků 2019 a 2021 klesl počet označených osob o 379), kdežto počet osob, které vyhledávají pomoc intervenčních center naopak stoupá (nárůst od roku 2019 do 2021 o 156 osob).

V praktické části autor komparoval tuzemské a zahraniční organizace zabývající se problematikou domácího násilí, zkoumal jejich kvalitu postupu, efektivnost poskytovaných projektů, včetně jejich dostupnosti a odborného přístupu k potenciálním

obětem. Rovněž autor použil tři reálné kazuistiky zaměřené na nezletilé osoby, které charakterizovaly četnost a závažnost domácího násilí páchaného zejména na dětech.

V této bakalářské práci autor došel k závěru, že poskytované služby tuzemskými organizacemi nejsou tak propastné, jaké by si je mohli mnozí z nás představovat. S výjimkou nepatrných nedostatků jsou tyto organizace ve svém oboru velmi pokročilé a poskytují jak veřejnosti, tak i potenciálním obětem domácího násilí nadstandartní služby. Nepatrnou mezerou, oproti zahraničním organizacím je však nesprávný první kontakt s poškozenou osobou, respektive s dítětem, včetně netaktního provedení výslechu, neboť tak dochází k sekundární viktimizaci oběti. Nejprínosnějším bodem ke zkvalitnění služeb tuzemských organizací je především přikládání většího důrazu na prevenci dané problematiky. Tento přístup je více než účinný (zaveden již v zahraničí), neboť děti jsou již od raného věku informovány o závažnosti této problematiky a připravovány tak na situace, které mohou v běžném životě zažít. Proto autor považuje tento přístup k prevenci domácího násilí u nezletilých osob pro tuzemské organizace za významný. Dále by zavedl pravidelné lékařské prohlídky, které by tyto osoby informovaly o závažnosti dané problematiky a zároveň monitorovaly vztahy v rodinném prostředí. Poslední ideou autora je zpracovat ilustrované příběhy, které by pronikly do povědomí nezletilých osob a svým způsobem je připravily na problematiku domácího násilí.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu, z.ú. Praha: VÚPSV, 2016. 217 s. ISBN 978-80-7416-245-9.
2. BEDNÁŘOVÁ, Zdena. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus, c2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
3. BURIÁNEK, Jiří, Simona PIKÁLKOVÁ a Zuzana PODANÁ. Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. 112 s. ISBN 978-80-7308-545-2.
4. CONWAY, Helen L. Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. Praha: Albatros, 2007. Albatros Plus. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
5. ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
6. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. 307 s. ISBN 978-80-7380-806-8.
7. DAWN, Bradley Berry. Domestic Violence Sourcebook, The. 3rd ed. United States: Los Angeles: Lowell House, 2000. 322 s. ISBN 978-0-7373-0419-0.
8. DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.
9. HANUŠOVÁ, Jaroslava. Násilí na dětech - syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4.
10. JAKOBSEN, Barbora a Marius RÁKIL, ed. Násilí je možné zastavit: terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích. Přeložil Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2017. 279 s. ISBN 978-80-87725-40-5.
11. KOTKOVÁ, Martina. Domácí násilí v kontextu rodiny a práce. Brno: Spondea, 2014. 127 s. ISBN 978-80-260-7191-4.

12. KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpouora deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. 327 s. ISBN 978-80-7262-410-2.
13. NYKLOVÁ, Blanka, Dana MOREE. „Násilí na ženách v souvislosti s covid-19.“, 2021. 189 s. ISBN 978-80-7330-380-8. [cit. výzkumná zpráva].
14. PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. Domáci násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). 112 s. ISBN 978-80-7566-149-4.
15. PRAŠKO, Ján. Poruchy osobnosti. Praha: Portál, 2003. 359 s. ISBN 80-7178-737-x.
16. STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). 91 s. ISBN 978-80-7418-020-0.
17. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
18. VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. Domáci násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 253 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

Elektronické zdroje

1. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie>
2. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.blja.bayern.de/>
3. Ablauf des Strafverfahrens | polizei-beratung.de. [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.polizei-beratung.de/opferinformationen/ablauf-des-strafverfahrens/>
4. Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/C19-Fin%C3%A11_VW.tw_.pdf
5. Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Dom%C3%A1c%C3%AD-n%C3%A1sil%C3%AD-z-perspektivy-aplikovan%C3%A9ho-v%C3%BDzkumu.-SocioFactor-2016..pdf>

6. Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Pr%C5%AFzkum-APIC-062020-1.pdf>
7. Bundespolizei - Die Bundespolizei in Sozialen Netzwerken. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/SocialBookmarks/netiquette_node.html
8. Co je domácí násilí – Domácí násilí. Domácí násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, z.s. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>
9. Co je domácí násilí | Stopnasili. DOMŮ | Stopnasili [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili/>
10. COVID-19 a genderová nerovnost – OSN Česká republika. OSN Česká republika – Poskytujeme informace o činnosti a prioritních cílech organizace, včetně specializovaných agentur a programů. [online]. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/covid-19-a-genderova-nerovnost/>
11. Dítě jako oběť trestného činu | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-jako-obet-trestneho-cinu>
12. Domácí násilí - institut vykazání a další informace - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2022 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>
13. Domácí násilí | ROSA Centrum. DOMŮ | ROSA Centrum [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>
14. Domácí násilí/Info o domácím násilí - Acorus. Úvod - Acorus [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>
15. Häusliche Gewalt | polizei-beratung.de. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.polizei-beratung.de/opferinformationen/haeusliche-gewalt/>
16. Hlavní stránka - Nadace OSF [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: <https://osf.cz/wp-content/uploads/2017/11/nasili-je-mozne-zastavit.pdf>

17. Intervenční centra. Průvodce [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/intervencni-centra>
18. Meeting of Deviant Minds — Henry Lee Lucas: Prolific Serial Killer or Prolific Liar? — Crime Library. Wayback Machine [online]. 2015 Turner Entertainment Networks, Inc. A Time Warner Company. All Rights Reserved [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20150210031758/http://www.crimelibrary.com/serial_killers/notorious/henry_lee_lucas/6.html
19. OBECNÉ - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí 2022 [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/>
20. Ochrana před domácím násilím – Domácí násilí. Domácí násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, z.s. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/ochrana-pred-domacim-nasilim/>
21. Policie České republiky - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. 2022 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>
22. Pomáháme dětem – Dětské krizové centrum. Dětské krizové centrum – Odborná pomoc dětem a rodičům [online]. Všechna práva vyhrazena, Dětské krizové centrum 2022 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/pomahame-detem/>
23. Poslání a činnost. Bílý Kruh Bezpečí [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>
24. Projektová činnost. Bílý Kruh Bezpečí [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost/>
25. Průvodce. Průvodce [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>
26. Statistiky | Asociace pracovníků intervenčních center. Asociace pracovníků intervenčních center [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: http://www.domacinasili.cz/?page_id=255
27. Syndrom CAN | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/syndrom-can>
28. Úvodní stránka | Česká asociace sester [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: https://www.cnaa.cz/docs/tiskoviny/cas_pp_2009_0002.pdf

29. VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

Legislativní dokumenty

1. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky
2. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
3. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
4. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
5. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů
6. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
7. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
8. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
9. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
10. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů
11. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Ostatní dokumenty

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

- BGB – Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník)
- BPolG – Bundespolizeigesetz (zákon o spolkové policii)
- SGB – Sozialgesetzbuch (sociální zákoník)
- StGB – Strafgesetzbuch (trestní zákoník)
- §176 – §178 StGB
- §225 StGB
- §221 – §229 StGB
- §1631 odst. 2 BGB

Seznam zkratek

apod. – a podobně

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch

BKB – Bílý kruh bezpečí

BMFSFJ – Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend

BPOL – Bundespolizei

BPolG – Bundespolizeigesetz

CAN – Child Abuse and Neglect

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

IC – intervenční centrum

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

např. – například

OSN – organizace spojených národů

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

PČR – Policie České republiky

PTSD – Posttraumatic Stress Disorder

resp. – respektive

SARA – Spousal Assault Risk Assessment

Sb. – sbírky

SGB – Sozialgesetzbuch

SRN – Spolková republika Německo

StGB – Strafgesetzbuch

tj. – to je, to jest

tzv. – takzvaný

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Kolo moci a kontroly

Obrázek č. 2: Fáze cyklu násilí

Obrázek č. 3: Čtyři fáze cyklu násilí (Walker 1979)

Obrázek č. 4: Model 3 N

Přílohy

Příloha I: Graf vykázání IC 2019

Příloha II: Graf nízkoprahového režimu IC 2019

Příloha III: Graf soužití ve společném obydlí 2019

Příloha IV: Graf vykázání IC 2020

Příloha V: Graf nízkoprahového režimu IC 2020

Příloha VI: Graf soužití ve společném obydlí 2020

Příloha VII: Graf nízkoprahového režimu IC 2021

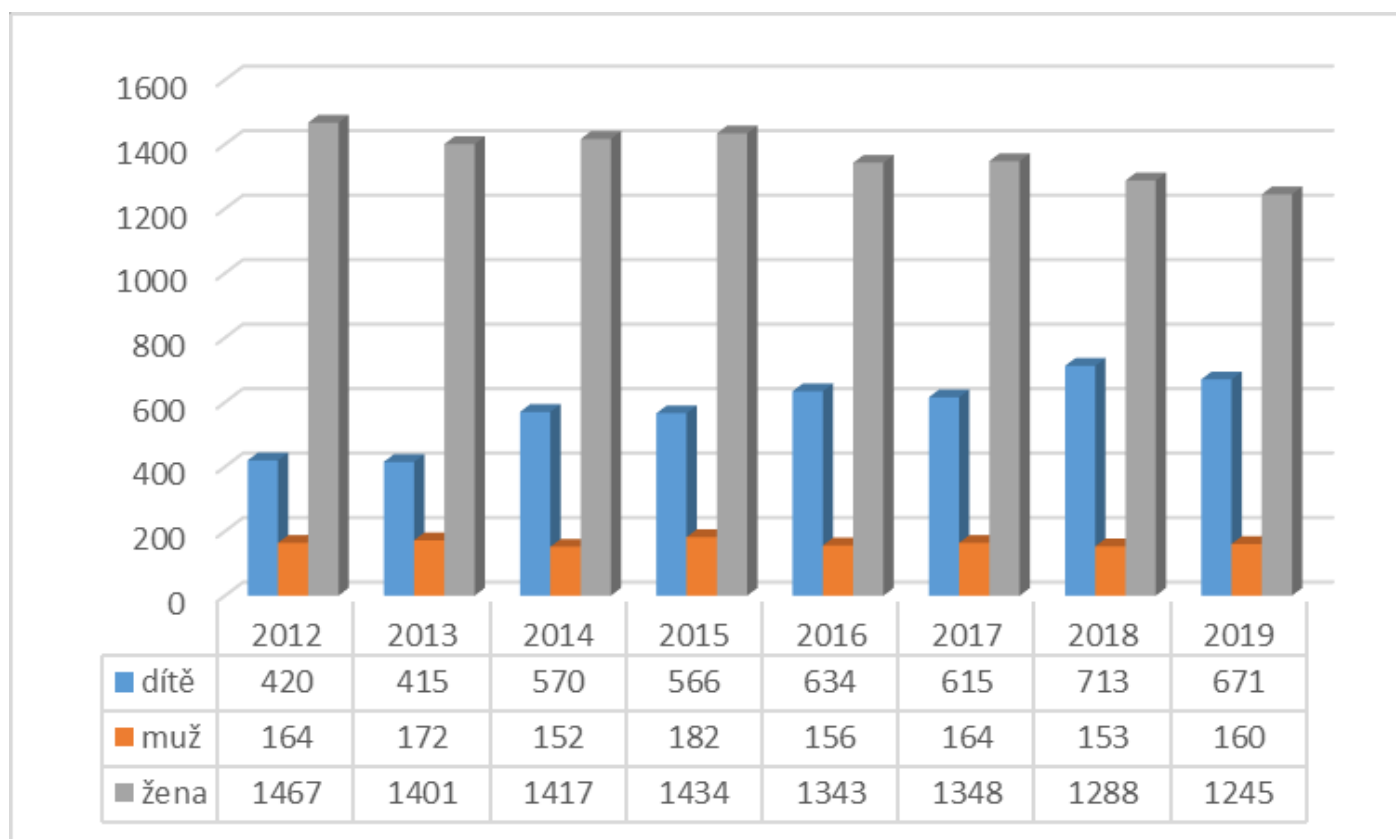
Příloha VIII: Graf komparace vykázání IC jednotlivé měsíce 2019-2020

Příloha IX: Graf komparace vykázání IC 2019-2020

Příloha X: Graf komparace vykázání IC jednotlivé měsíce 2020-2021

Příloha XI: Graf komparace vykázání IC 2020-2021

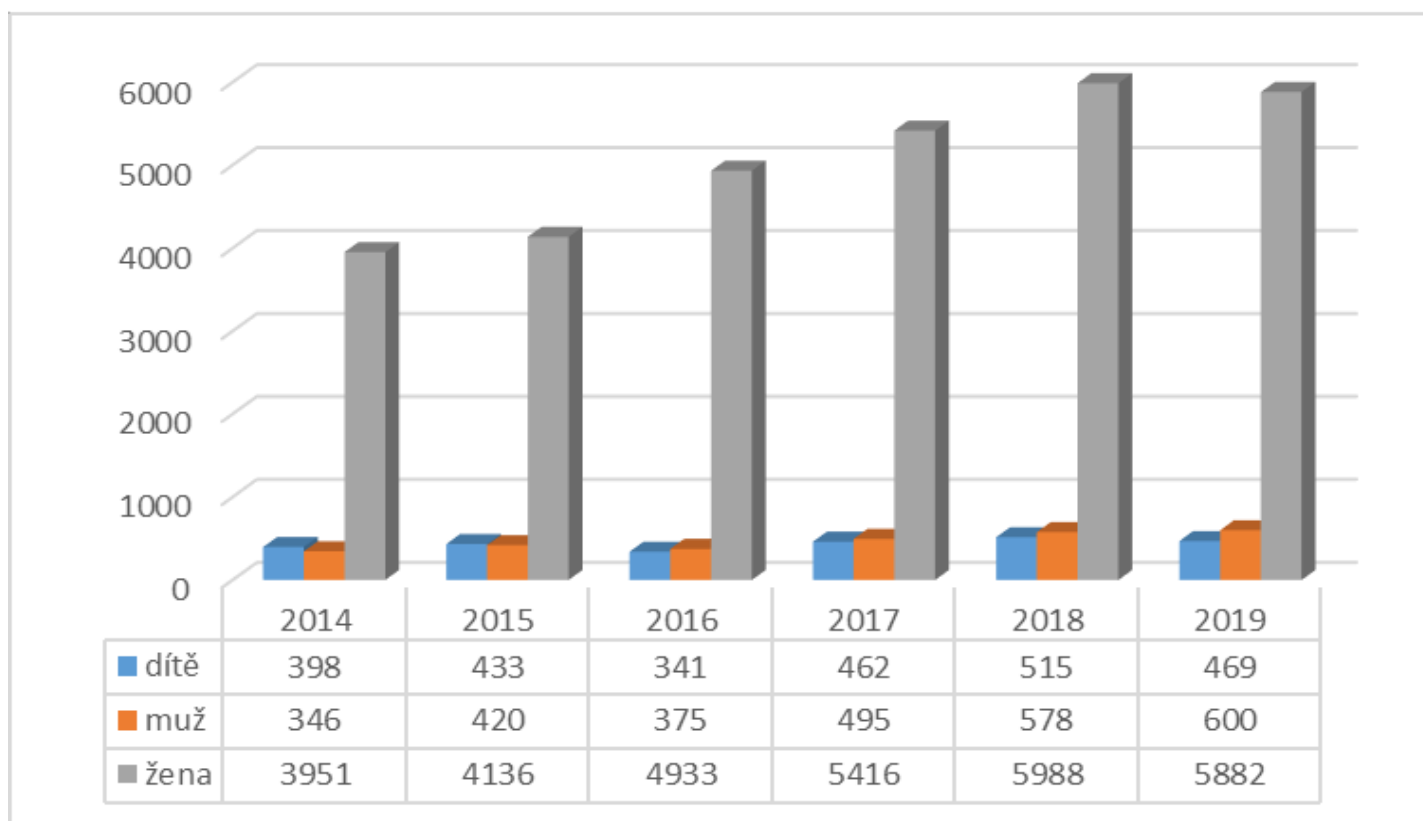
Graf vykázání IC 2019

ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

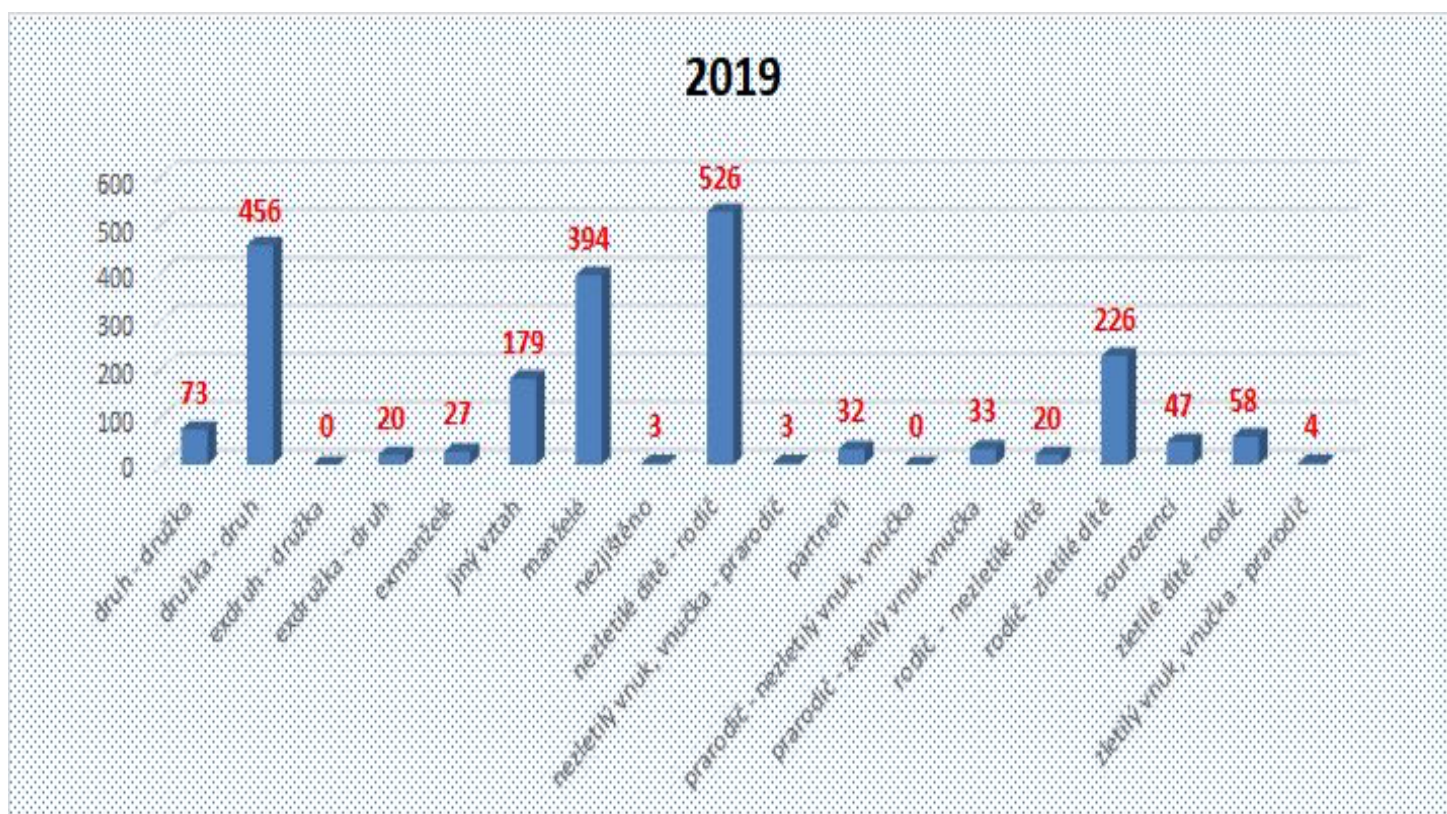
PŘÍLOHA II.

Graf nízkoprahového režimu IC 2019

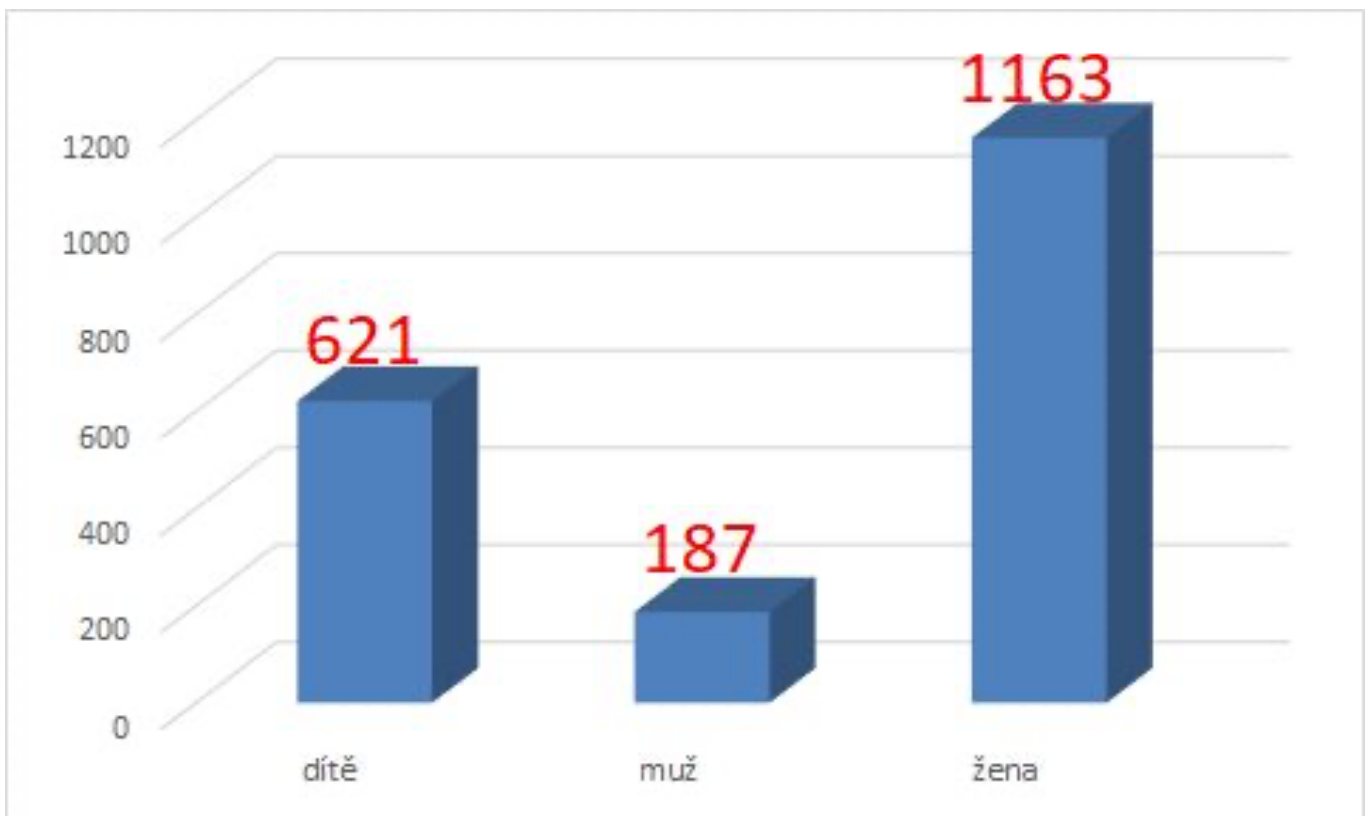
ZDROJ: Statistická data poskytl Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

Graf soužití ve společném obydlí 2019

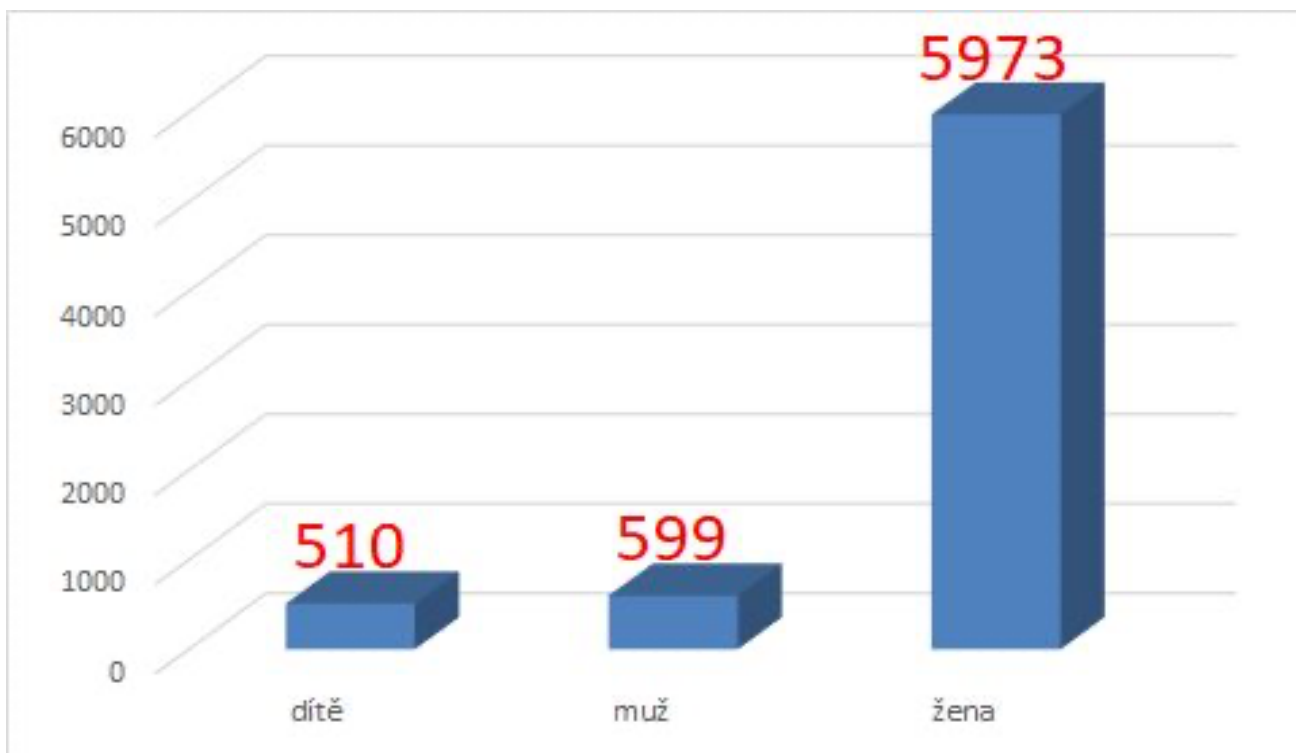
ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

Graf vykázání IC 2020

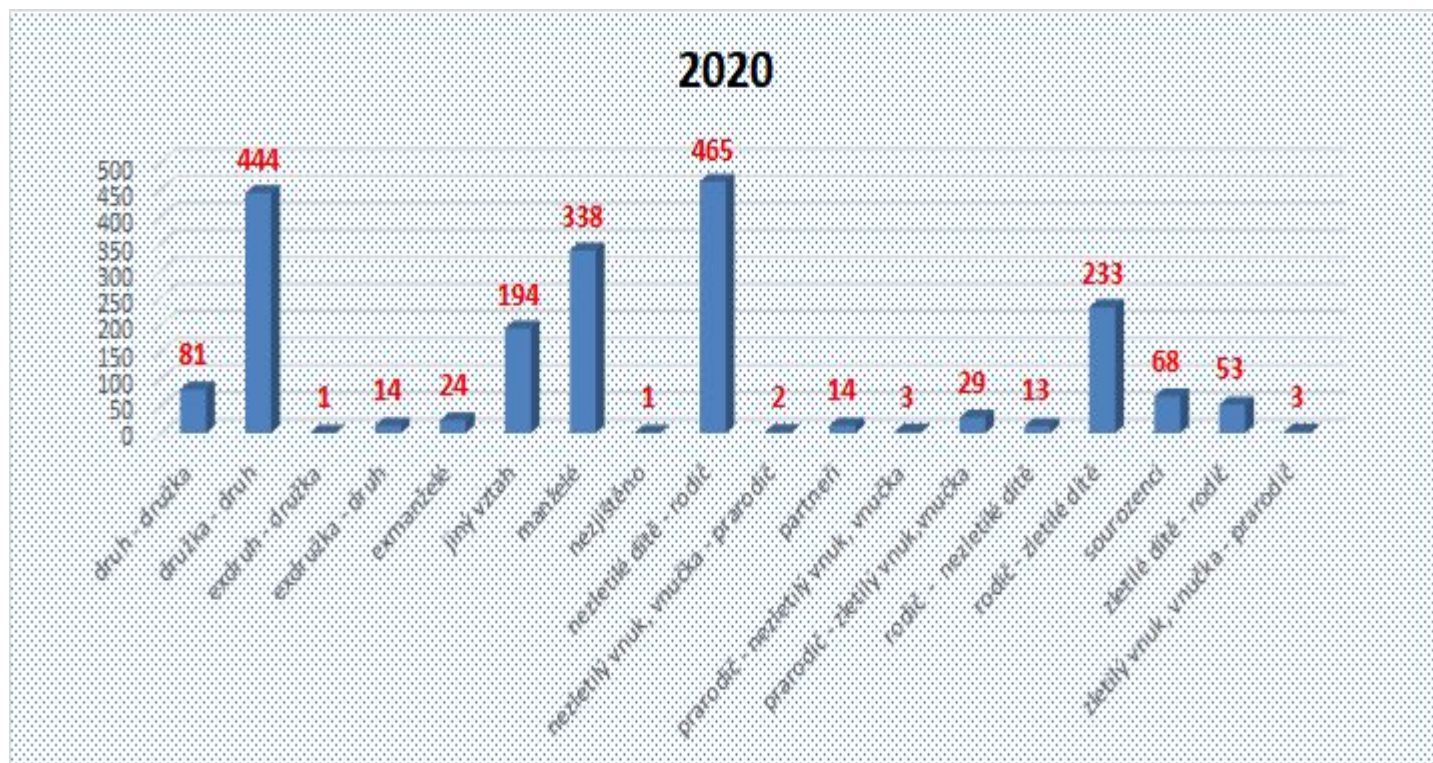
ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

Graf nízkoprahového režimu IC 2020

ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

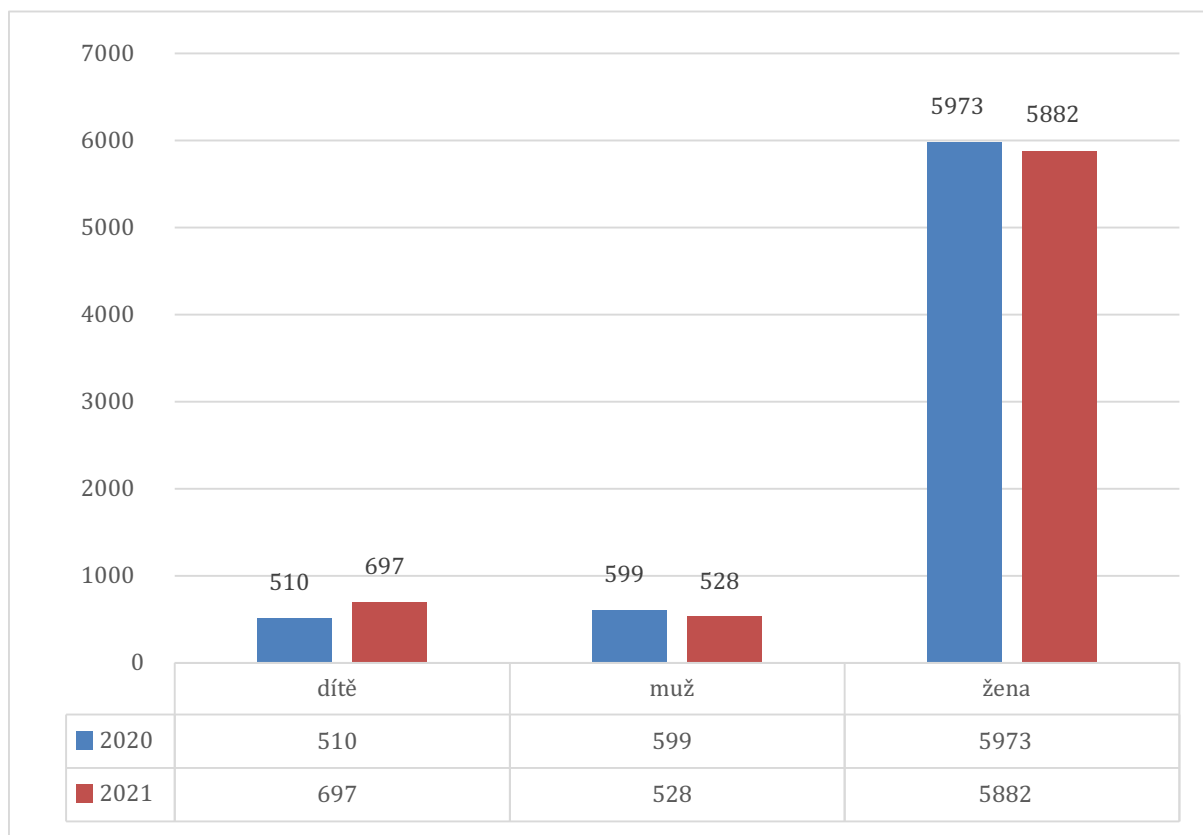
Graf soužití ve společném obydlí 2020

ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

PŘÍLOHA VII.

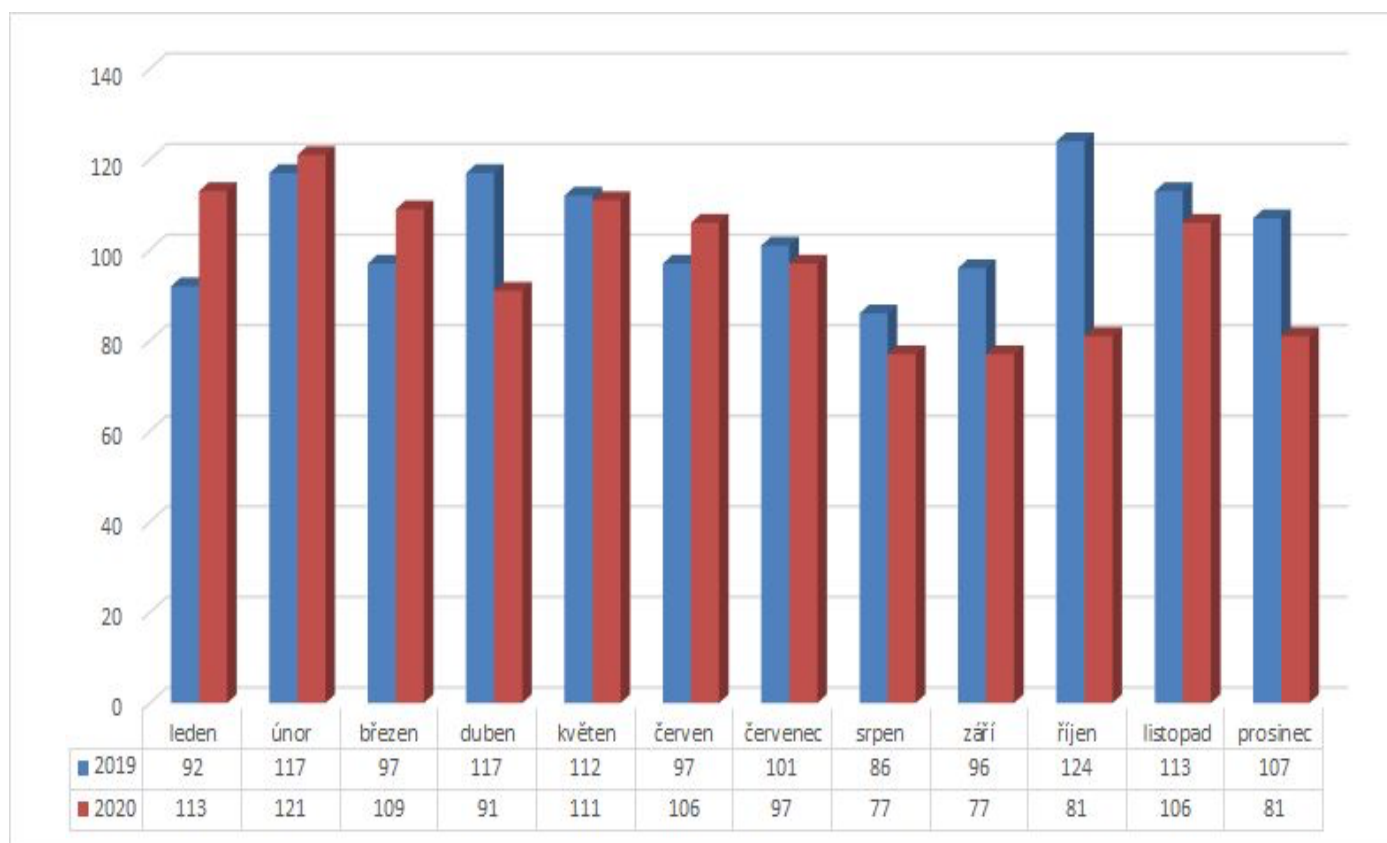
Graf nízkoprahového režimu IC 2021

ZDROJ: Statistická data poskytl Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

PŘÍLOHA VIII.

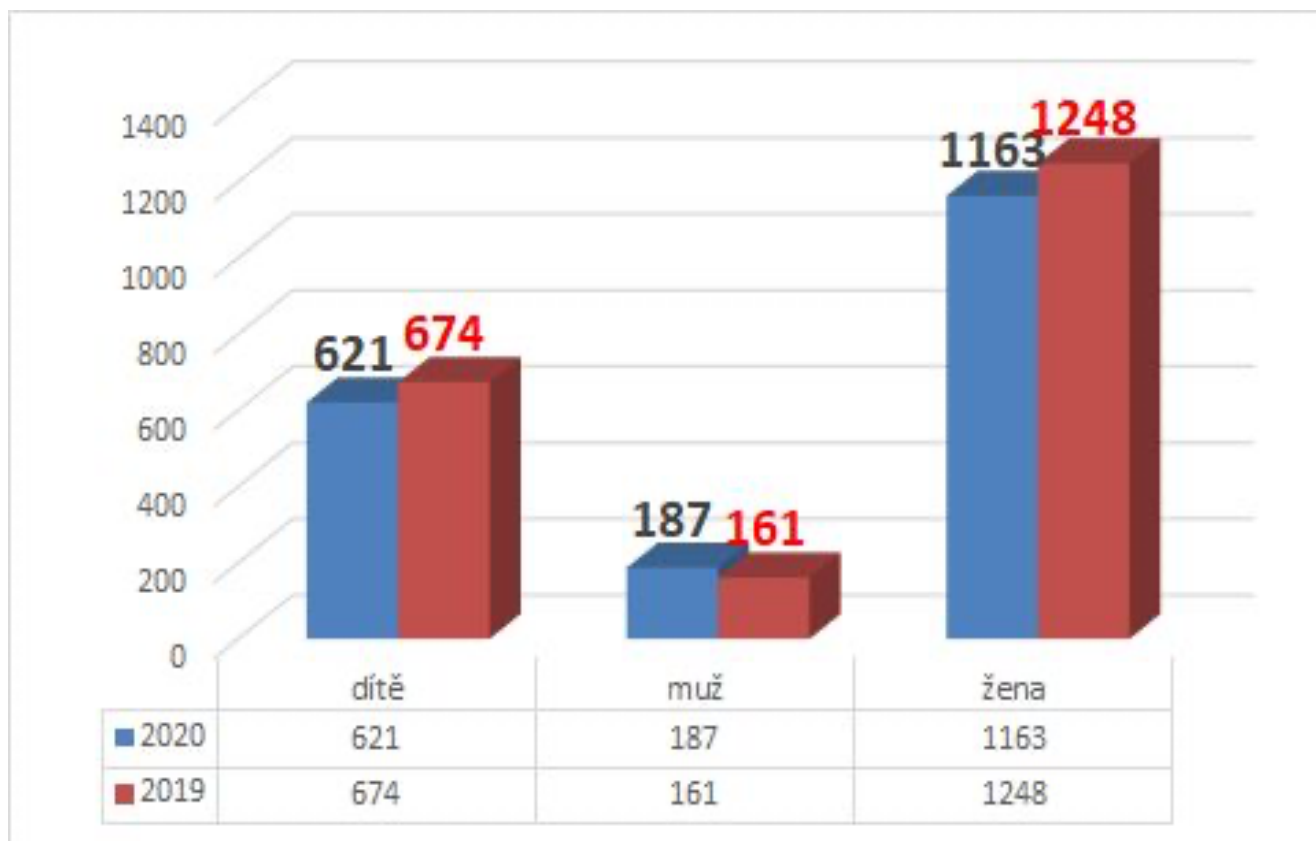
Graf komparace vykázaní IC jednotlivé měsíce 2019-2020

ZDROJ: Statistická data poskytl Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

PŘÍLOHA IX.

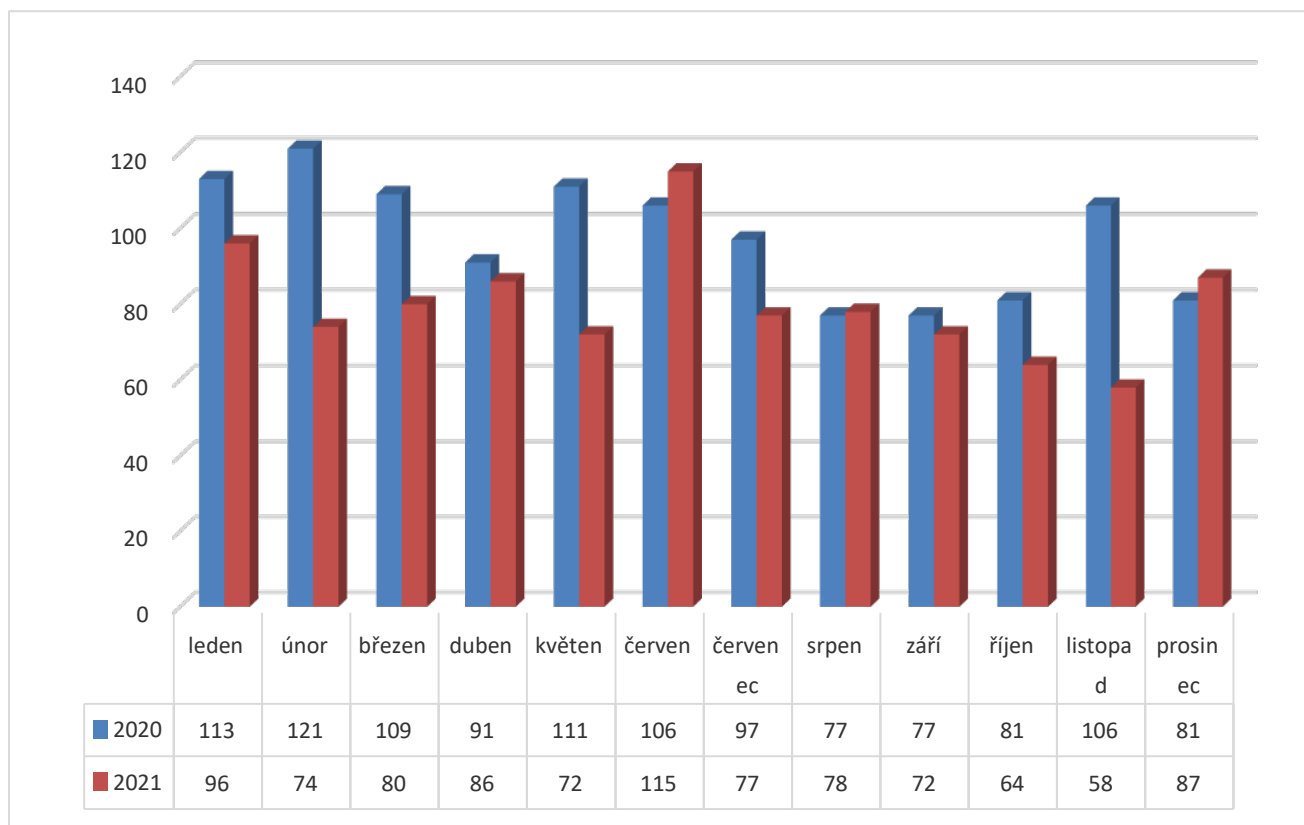
Graf komparace vykázání IC 2019-2020

ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

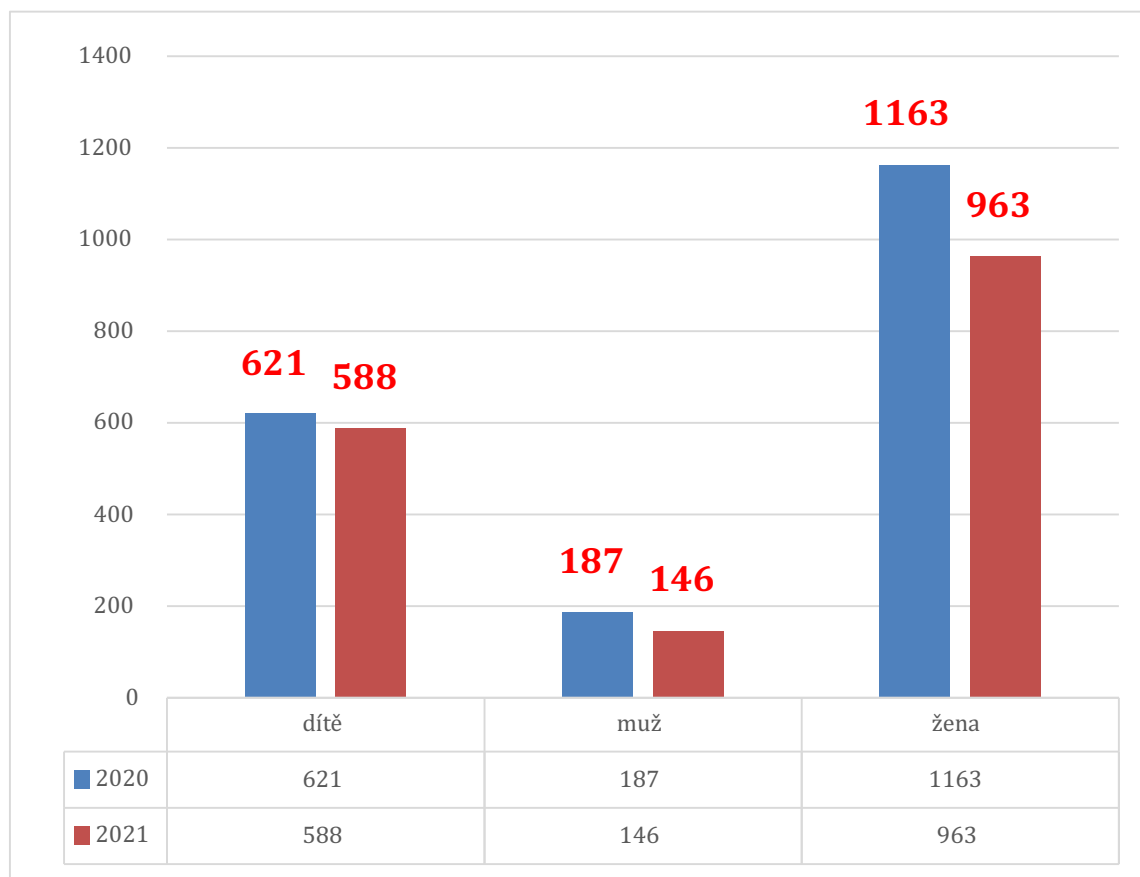
PŘÍLOHA X.

Graf komparace vykázání IC jednotlivé měsíce 2020-2021

ZDROJ: Statistická data poskytl Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)

Graf komparace vykázání IC 2020-2021

ZDROJ: Statistická data poskytla Asociace pracovníků intervenčních center ČR, z. s. (2022)